



Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

TRANSVERSAL
4 GREEN skills
TOURISM



HOLISTINĖ TRANSVERSALIŲJŲ ŽALIŲJŲ ĮGŪDŽIŲ MOKYMO METODIKA

TURIZMO PROFESINIAME
MOKYME



Parengta projektui:

TRANS4GREEN: Scenarijais grįstas mokymasis, skirtas žaliųjų transversalių įgūdžių ugdymui turizme



Bendradarbiaujant:

Tarptautiniam vadybos institutui

Graičiūno aukštajai vadybos mokyklai

*Yalova Şaban Temuge profesinei ir techninei
aukštajai mokyklai*

Projektas finansuojamas Europos Sąjungos lėšomis.

Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Nacionalinės agentūros (Žmogiškųjų išteklių plėtros centro) požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei ŽIPC negali būti laikomi už juos atsakingais.



Šis dokumentas yra pagrindinis Erasmus+ VET projekto TRANS4GREEN “Scenarijais grįstas mokymasis, skirtas žaliųjų transversalių įgūdžių ugdymui turizme” rezultatas.

TRANS4GREEN yra projektas, kuriuo siekiama integruoti žaliuosius transversalius įgūdžius į turizmo profesinį švietimą ir mokymą Bulgarijoje, Turkijoje ir Lietuvoje, siekiant padidinti įvairaus profilio besimokančiųjų ir absolventų gebėjimus pasinaudoti naujomis karjeros galimybėmis, kurias siūlo darnus turizmas.

Iniciatyva **orientuota** į įsidarbinimo galimybių didinimą dinamiškai besivystančiame turizmo sektoriuje. Atsižvelgiant į pasaulinį siekį siekti ekologiškos transformacijos ir su tuo susijusius iššūkius bei užimtumo galimybes, ypač turizmo srityje, projektu siekiama pagerinti profesinio mokymo kokybę ir aktualumą. Jame akcentuojami transversalieji įgūdžiai (t. y. minkštieji ir asmeniniai įgūdžiai), kurie yra vertingi įvairiose profesijose ir gyvenimo situacijose, ir kuriuos ESCO nustatė kaip būtinus šiuolaikinėms profesijoms. TRANS4GREEN padeda dabartiniams ir būsimiems turizmo darbuotojams pripažinti ir įkvėpti individualią ir kolektyvinę atsakomybę už vietinės ir pasaulinės aplinkos apsaugą ir atkūrimą (ESCO), taip padidinant bendrą turizmo sektoriaus profesionalumą ir skatinant jo perėjimą prie „žaliojo“.

Atsižvelgiant į esamus turizmo sektoriaus poreikius, nuorodas į Europos įgūdžių, kompetencijų, kvalifikacijų ir profesijų (ESCO) klasifikaciją, numatant būdus integruoti sukurtą mokymo turinį į dabartines šalių partnerių profesinio mokymo programas, laikantis nacionalinių išsilavinimo standartų, užtikrinama projekto **sėkmė ir ilgaamžiškumas**. Be to, pabrėžiami svarbūs aspektai, tokie kaip projekto rezultatų tvarumas, pritaikomumas ir prieinamumas.

TRANS4GREEN projektas yra 3 projekto partnerių iniciatyva - 2 profesinio mokymo ir 1 mokymosi visą gyvenimą (LLL)/tęstinio profesinio mokymo tiekėjų turizmo profesijoms:

**Tarptautinis
vadybos
institutas**

(Bulgarija)

**Graičiūno
aukštoji vadybos
mokykla**

(Lietuva)

**Şaban Temuge
profesinė ir techninė
aukštoji mokykla**

(Turkija)



**Geriausias būdas numatyti ateitį –
ją sukurti.**

Peter Drucker



01 ĮVADAS

Žaliojo turizmo svarba	06
Trumpa metodikos ir jos skyrių apžvalga	07
Kaip naudotis šia metodika?	09
Pagrindiniai metodikos taikymo žingsniai	10

02 ŽALIOSIOS KOMPETENCIJOS IR JŲ SĄSAJA SU TURIZMO SEKTORIUMI. DABARTINIAI IR ATEITIES TURIZMO INDUSTRIJOS, PROFESINIO MOKYMO SEKTORIAUS IR BESIMOKANČIŲJŲ POREIKIAI

Turizmo dinamiškumas ir jo dabartiniai poreikiai, tvaraus turizmo perspektyvos	12
Žaliųjų kompetencijų teikiama nauda dabartiniams ir būsimiems turizmo darbuotojams	13
Profesinio mokymo vaidmuo užtikrinant paklausią darbo jėgą	14
ESCO žaliosios skersinės kompetencijos	17

03 TRANS4GREEN MOKYMAI

TRANS4GREEN mokymų apžvalga ir pagrindinis dėmesys	18
TRANS4GREEN mokymų programos struktūra, temos ir mokymosi tikslai	20
Kaip siūlomas TRANS4GREEN mokymosi modelis atitinka nustatytus poreikius?	23
Kokie yra bendrieji TRANS4GREEN mokymų rezultatai?	24

04 TRANS4GREEN MOKYMŲ SĄSAJA SU NACIONALINIAIS PROFESINIO MOKYMO TEISĖS AKTAIS

Bulgarija	25
Lietuva	26
Turkija	26

05

SIŪLOMAS TRANS4GREEN MOKYMŲ TURINYS

Tema 1: Tvarumas ir aplinkosauginė atsakomybė turizme	28
Tema 2: Tvarios praktikos skatinimas turizmo įmonėse per etišką tiekimą, biologinės įvairovės išsaugojimą ir ekologiškai atsakingus veiksmus	30
Tema 3: Tvaraus vartojimo ir išteklių naudojimo efektyvumo skatinimas, siekiant sumažinti poveikį aplinkai	32
Tema 4: „Nulio atliekų“ praktikos tobulinimas ir tvarus mobilumas siekiant apsaugoti aplinką	34
Tema 5: Tvarios praktikos taikymas per veiksmingą bendravimą ir lyderystę	36
Tema 6: Etinio sąmoningumo ugdymas, siekiant įvertinti ir sumažinti asmens ir darbo vietos elgesio poveikį aplinkai	38

06

PEDAGOGINIS POŽIŪRIS

Mokymo strategija	40
Pedagoginis požiūris ir mokymo medžiaga	40
Vertinimas ir įsivertinimas	41
Trumpas vadovas apie vertinimo įgyvendinimą	43

07

TRANS4GREEN MOKYMŲ INTEGRACIJA Į SKIRTINGUS MOKYMOSI KONTEKSTUS. MOKYMŲ ORGANIZAVIMAS, PRITAIKYTAS SPECIALIŲ POREIKIŲ TURINČIŲ BESIMOKANČIŲJŲ POREIKIAMS.

TRANS4GREEN programos integracija į kitus kontekstus	45
Adaptability across educational contexts	45
Pritaikymas įvairiose švietimo sistemose	45
Taikymas įvairiose pramonės šakose	46
Mokymai, pritaikyti specialių poreikių turinčių besimokančiųjų poreikiams	47

08

PRIEDAI

.....	48
-------	----

09

NUORODOS

.....	51
-------	----



ŽALIOJO TURIZMO SVARBA

2030 m. Darnios plėtros darbotvarkė ir joje numatyti 17 darnaus vystymosi tikslai (DVT arba *angl. Sustainable Development Goals - SDG*), kuriuos pasaulio lyderiai priėmė 2015 m., išlieka esminiu pagrindu kovojant su skurdu, saugant aplinką ir mažinant nelygybę. Šie tikslai skatina vyriausybes, organizacijas ir asmenis taikyti tvarias praktikas, užtikrinančias ilgalaikį aplinkosauginį, ekonominį ir socialinį stabilumą. Dar stipresnį postūmį pokyčiams suteikia vis labiau augantis pasaulinis judėjimas, kuriam vadovauja jaunimo kartos, reikalaujamos iš verslo sektoriaus ryžtingesnių ir tikslingesnių veiksmų klimato kaitos srityje (WTTC, 2024).

Kelionių ir turizmo sektorius yra pasaulinės ekonomikos ramstis. Jis reikšmingai prisideda prie bendrojo vidaus produkto (BVP), skatina investicijas ir sukuria milijonus darbo vietų įvairaus lygio specialistams – nuo svetingumo ir transporto iki kultūros ir kūrybinių industrijų. Be ekonominio poveikio, turizmas taip pat skatina regioninę plėtrą, ypač kaimo ir kitose nepakankamai išvystytose vietovėse, kurdamas verslo galimybes ir gerindamas infrastruktūrą. Be to, turizmas stiprina kultūrinį mainų procesą, socialinę įtrauktį ir bendruomenių įgalinimą, suteikdamas galimybių marginalizuotoms grupėms, įskaitant jaunimą, moteris ir neįgaliuosius, gauti patikimas darbo vietas ir kurti tvarius pragyvenimo šaltinius.

Kelionių ir turizmo sektorius yra **glaudžiai susijęs su gamtiniais ištekliais** – natūralūs kraštovaizdžiai, kultūros paveldas ir biologinė įvairovė yra pagrindiniai jo patrauklumo veiksniai. Tačiau tuo pačiu metu šis sektorius **reikšmingai prisideda** prie aplinkos degradacijos, įskaitant šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas, taršą, išteklių eikvojimą ir ekosistemų trikdyimą.

Atsižvelgiant į tai, būtina, kad kelionių ir turizmo industrija stiprintų savo pastangas kovojant su klimato kaita ir aplinkos tarša, pasitelkdama visas įmanomas priemones, siekiant tvaresnio ir atsparesnio turizmo modelio, kuris derintų žmonių, planetos ir ekonominės gerovės interesus.

Dabar, kaip niekada anksčiau, šio sektoriaus ateitis priklausys nuo jo gebėjimo ir įsipareigojimo skatinti reikšmingus pokyčius, įgyvendinant tokias iniciatyvas kaip inovacijų plėtra (tiek technologinių, tiek netechnologinių), įmonių tvarumo strategijų kūrimas ir verslo įsitraukimo stiprinimas. Svarbiausia – sektorius privalo sutelkti dėmesį į stiprios lyderystės ugdymą ir kvalifikuotos darbo jėgos rengimą, kuri gebėtų įgyvendinti tvarias praktikas, skatinti ekologiškesnį elgesį ir tvarų vartojimą.

TRUMPA METODIKOS IR JOS SKYRIŲ APŽVALGA

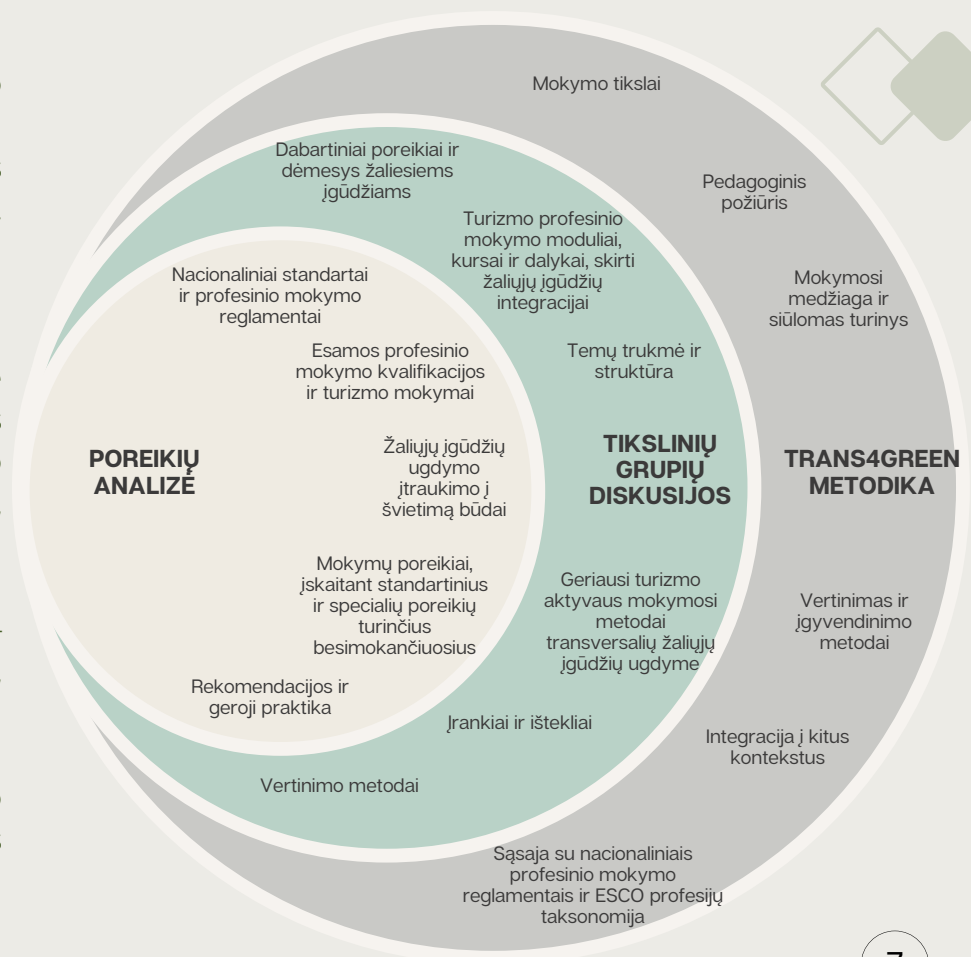
TRANS4GREEN metodika, aprašyta šiame dokumente, sprendžia skubų poreikį stiprinti turizmo sektoriaus pastangas siekiant tvarumo. Ji pateikia struktūruotą ir sistemingą sistemą, skirtą žaliųjų transversalių (skersinių) kompetencijų integravimui į esamas turizmo profesinio mokymo programas, laikantis taikomų Bulgarijos, Turkijos ir Lietuvos nacionalinių standartų. Be to, metodika didina informuotumą ir teikia rekomendacijas dėl aktyviųjų mokymosi metodų taikymo – tai itin veiksmingas pedagoginis požiūris, padedantis ugdyti, tobulinti ir atnaujinti žaliąsias kompetencijas. Derindama teorines žinias su praktiniu, patirtiniu ir refleksyviu mokymusi, ji suteikia besimokantiejiems reikiamus įgūdžius, požiūrį ir elgsenos modelius, padedančius spręsti aplinkosaugos iššūkius tiek profesinėje veikloje, tiek asmeniniame gyvenime.

Suderinta su Europos profesijų, įgūdžių ir kompetencijų klasifikacija (angl. *European Classification of Occupations, Skills, and Competences - ESCO*), TRANS4GREEN metodika yra sukurta atsižvelgiant į įvairių besimokančiųjų grupių – mokinių, pramonės profesionalų ir neįgaliųjų besimokančiųjų – poreikius. Skatindama paklausių žaliųjų kompetencijų ugdymą, ji didina įsidarbinimo galimybes ir užtikrina, kad besimokantieji būtų gerai pasirengę pereiti prie ekologiškesnės ir tvaresnės ekonomikos.

Ši metodika remiasi pirminiais tyrimų rezultatais, atliktais TRANS4GREEN projekto įgyvendinimo pradžioje. Tyrimo tikslas buvo nustatyti galimybes, siekiant įtraukti žaliąsias kompetencijas į turizmo profesinio mokymo programas, bei apibrėžti pagrindinius aukštos kokybės mokymo, mokymosi ir vertinimo principus. Tyrimo procesą sudarė:

1) *poreikių analizė* – esamų turizmo profesinio mokymo programų galimybių integruoti žaliąsias kompetencijas apžvalga. Tyrimo rezultatai buvo aptarti ir patvirtinti suinteresuotųjų šalių konsultacijų metu tarptautiniame seminare „Žaliosios transformacijos įgūdžiai turizme“, kuris vyko 2024 m. birželio 12 d. Varoje, Bulgarijoje, ir

2) *tikslinių grupių diskusijos* – trys praktinės diskusijos, surengtos projekto partnerių šalyse, siekiant įvertinti veiksmingiausius aktyviojo mokymosi metodus, skirtus transversaliųjų žaliųjų kompetencijų ugdymui turizmo sektoriuje.



Siekiant užtikrinti metodikos aktualumą ir veiksmingumą, abiejų veiklų metu buvo organizuojamos konsultacijos, kuriose dalyvavo profesinio mokymo teikėjai, turizmo verslo atstovai ir besimokantieji, įskaitant potencialius darbuotojus iš neįgaliųjų grupių.

Remiantis šių veiklų rezultatais, ši metodika siūlo integruoti skersines žaliasias kompetencijas į turizmo profesinį mokymą per struktūruotą šešių su tvarumu susijusių temų rinkinį, bendrai vadinamą *TRANS4GREEN mokymų programa*. Kiekviena iš šių temų turi aiškiai apibrėžtus mokymosi rezultatus, leidžiančius lanksčiai jas įgyvendinti – kaip **atskirus modulius, derinant kelias temas** arba **kaip vientisą programą**. Be to, šios temos gali būti lengvai pritaikytos skirtinguose švietimo kontekstuose: esamose profesinio mokymo programose, neformaliame mokyme, mokymuose darbo vietoje ar net individualiam mokymuisi.

Ši metodika susideda iš septynių pagrindinių skyrių:

- 1 skyrius yra įvadinis.
- 2 skyriuje skaitytojai supažindinami su dokumento rengimo pagrindais, ypač su dabartiniu turizmo sektoriaus kontekstu, vis didėjančia žaliųjų įgūdžių svarba verslo veiklos rezultatams ir įsidarbinimo galimybėms gerinti bei profesinio mokymo sektoriaus vaidmeniu, ugdant žaliuosius įgūdžius ir skatinant tvarų mąstymą.
- 3 skyriuje aprašoma siūloma mokymo programa, įskaitant jos mokymosi tikslus ir rezultatus, struktūrą, temas ir trukmę, siekiant ją suderinti su ankstesniuose skyriuose išdėstytais poreikiais.
- 4 skyriuje aprašomas metodikos suderinamumas su partnerių šalių (Bulgarijos, Turkijos ir Lietuvos) profesinio mokymo reglamentais.
- 5 skyriuje detalai pateikiamas mokymuose nagrinėjamų žaliųjų temų turinys.
- 6 skyriuje aprašomas pedagoginis požiūris ir aktyvaus mokymosi metodai, rekomenduojami žaliųjų įgūdžių ugdymui, taip pat pateikiamos gairės, kaip organizuoti mokymus, pritaikytus socialiai pažeidžiamiems (neįgaliesiems) mokiniams.
- 7 skyriuje pateikiamos gairės dėl siūlomos mokymo programos pritaikomumo įvairiuose kontekstuose.





TRANS4GREEN metodika nėra išsamus vadovas ir nesiekia apimti visų žaliųjų įgūdžių mokymo organizavimo aspektų. Vietoj to, ji veikia kaip pagrindinis šaltinis, skirtas informuoti ir įkvėpti mokymo teikėjus peržiūrėti ir tobulinti savo praktiką bei rengti profesinio mokymo (VET) tobulinimo planus, orientuotus į žaliųjų įgūdžių integravimą.

Metodika suteikia struktūruotą ir nuoseklų žaliųjų įgūdžių mokymo pagrindą, leidžiantį profesinio mokymo administratoriams, pedagogams ir lektoriams sklandžiai integruoti ją į esamas formalias turizmo mokymo programas, kurios dažniausiai sudaromos iš bendrųjų ir specializuotų modulių rinkinio.

Tačiau, kadangi turizmo profesinis mokymas (VET) apima kelias profesines sritis ir specialybes, nėra vieno universalaus sprendimo. Siekiant, kad TRANS4GREEN mokymo programa būtų veiksminga ir praktiška, ji orientuojasi į tris svarbiausias profesijas:

- (a) viešbučio administratorių / viešbučio registratorių,
- (b) padavėją / barmeną ir
- (c) kelionių agentą / kelionių konsultantą.

Nors tai labiausiai atspindi mokymo priemonių rinkinyje (TRANS4GREEN įrankių rinkinys arba *angl. TRANS4GREEN ToolBox*), kuris papildo metodiką su minimaliomis adaptacijomis, programa gali būti lengvai pritaikoma ir kitoms turizmo profesijoms. Be to, nors tam gali prireikti papildomo tobulinimo, metodika taip pat gali būti taikoma ir kitoms profesinėms sritims, tokioms kaip verslas ir vadyba, asmeninės paslaugos ir kt.

Metodikos modulinė struktūra suteikia lankstumo, leidžiant vartotojams pasirinkti visą mokymo programą arba tik konkrečias temas pagal jų mokymosi tikslus. Tai suteikia galimybę neformaliojo švietimo teikėjams naudoti metodiką rengiant tikslinius seminarus, kvalifikacijos kėlimo kursus ar bendruomeninius mokymosi projektus, orientuotus į tvarų turizmą. Be to, mokiniai ir specialistai gali savarankiškai mokytis pagal metodiką, naudodamiesi jos struktūruotomis temomis, siekdami tobulinti savo žaliuosius įgūdžius ir geriau pasiruošti karjeros perspektyvoms.



PAGRINDINIAI METODIKOS TAIKymo ŽINGSNIAI:

Laikydami šios struktūruotos metodikos, lektoriai gali veiksmingai ugdyti besimokančiųjų tvarumo kompetencijas ir paruošti juos žaliajai pertvarkai turizmo sektoriuje.

1

SUPRASTI TIKSLĄ

o Metodika siekia suteikti mokiniams esminius žaliuosius įgūdžius, suderintus su ESCO transversaliosiomis kompetencijomis.

o Ji integruoja scenarijais grįstą mokymąsi, aktyvaus mokymosi strategijas ir realaus pasaulio pritaikomumą, kad sustiprintų įsitraukimą.

2

SUSIPAŽINTI SU STRUKTŪRA

o Dokumente aprašomas žaliojo turizmo kontekstas, tvarumo svarba profesiniame mokyme ir sąsajos su nacionaliniais reglamentais.

o Jame pateikiamas išsamus mokymo turinys, temos ir mokymosi rezultatai, atitinkantys pagrindines tvarumo kompetencijas.

3

PRISIDERINTI PRIE MOKYMO POREIKIŲ

o Metodika yra lanksti ir gali būti integruota į esamus turizmo profesinio mokymo modulius.

o Lektoriai gali pasirinkti konkrečias temas arba taikyti visą programą pagal kurso reikalavimus.

4

NAUDOTI PAGALBINIUS ĮRANKIUS

o TRANS4GREEN įrankių rinkinys apima struktūruotas mokymo priemones, praktinius pavyzdžius ir scenarijais grįstas užduotis.

o TRANS4GREEN gairės suteikia papildomą pagalbą, efektyviai organizuojant mokymo sesijas.

5

ĮGYVENDINTI IR VERTINTI MOKYMOSI REZULTATUS

o Metodikoje siūlomas vertinimo modelis, skirtas įvertinti besimokančiųjų įsitraukimą, įgytas žinias ir elgsenos pokyčius.

o Lektoriai turėtų taikyti aktyvaus mokymosi metodus, tokius kaip grupinės diskusijos, atvejų analizės ir realių problemų sprendimo užduotys.

**ŽALIOSIOS KOMPETENCIJOS IR JŲ
SĄSAJA SU TURIZMO SEKTORIUMI.
DABARTINIAI IR ATEITIES TURIZMO
INDUSTRIJOS, PROFESINIO
MOKYMO SEKTORIAUS IR
BESIMOKANČIŲJŲ POREIKIAI**



TURIZMO DINAMIŠKUMAS IR JO DABARTINIAI POREIKIAI, TVARAUS TURIZMO PERSPEKTYVOS

Per pastarąjį dešimtmetį DVT (darnaus vystymo tikslų) sistema, susijusios teisės aktų priemonės ir investicijos skatino žaliąją, skaitmeninę ir socialiai teisingą transformaciją įvairiose pramonės šakose. Nuo gamybos ir energetikos iki žemės ūkio ir statybos, žalieji principai pertvarko verslo praktiką, t.y. kaip gaminamos, reklamuojamos ir šalinamos prekės bei paslaugos.

Turizmas yra viena iš dinamiškiausių ir sparčiausiai augančių pramonės šakų pasaulyje, veikianti kaip pagrindinis pasaulinio ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo variklis.

Turizmas turi dvipusį ryšį su aplinka, nes jis remiasi gamtos ir vietos ištekliais ir daro jiems didelį poveikį. Aplinkos kokybė yra pagrindinė lankytojų atrakcija, o gamta ir kraštovaizdis yra pagrindiniai veiksniai renkantis kelionės tikslą ir pakartotinius apsilankymus.

Europa yra turistų lankomiausia vieta pasaulyje, daugiausia dėl savo gamtinio ir kultūrinio patrauklumo (su 453 aprašytomis vietomis, ji sudaro beveik pusę UNESCO pasaulio paveldo sąrašo):

Turizmas yra trečias pagal dydį ES ekonomikos sektorius, skaičiuojantis daugiau nei pusę visų tarptautinių turistų atvykimų 2023 m., su daugiau nei 700 milijonų lankytojų (pagal Statista) ir sudarantis daugiau nei du trilijonus eurų Europos BVP, bei tiesiogiai ir netiesiogiai sukuriantis beveik 40 milijonų darbo vietų.

Tačiau dėl savo didelio masto turizmas taip pat turi nemažų pasekmių aplinkai.

2023 m. pasaulinė turizmo pramonė atsakinga už maždaug 8% pasaulio šiltnamio efektą sukeliančių dujų, o tai prisidėjo prie klimato kaitos. Svetingumo ir turizmo sektorius daro didelę įtaką pasauliniam energijos suvartojimui (10,6 %) ir vandens naudojimui (5,8 %), taip pat oro taršai ir medžiagų gavybai (WTTC, 2023 m).

Įstatymų leidėjai ir politikos formuotojai daro vis didesnę spaudimą kelionių ir turizmo pramonei, kad pagerintų tvarumą. Į 2021 m. gruodžio mėn. pateiktų teisės aktų pasiūlymų rinkinį įtrauktos priemonės, skirtos sumažinti maisto švaistymą, apriboti vienkartinio plastiko naudojimą ir pagerinti atliekų tvarkymą. Be to, įvairiuose planuose ir gairėse pateikiamos strategijos, kaip paspartinti sektoriaus perėjimą prie tvaresnės praktikos.

Nepaisant pastangų mažinti plastiko atliekas, jos vis dar vyrauja viešbučiuose ir restoranuose, didindamos taršą. Vandens suvartojimas viešbučiuose dažnai yra daug didesnis nei vietos bendruomenėse. Be to, pramonė neigiamai veikia biologinę įvairovę dėl žemės naudojimo, taršos, šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo ir tiekimo grandinės veiklos, o tai kelia grėsmę natūraliai aplinkai, kuri pritraukia svečius.

Tuo pačiu metu didėjantis keliautojų supratimas apie tvarumą – akivaizdus jų elgesyje (pagal [Booking.com 2024 m. tvarių kelionių ataskaitą](#)) — taip pat skatina pramonę imtis didesnės aplinkosaugos atsakomybės.

Atsižvelgiant į šiuos iššūkius, turizmas turi optimizuoti išteklių naudojimą ir sumažinti poveikį aplinkai, kad būtų galima spręsti klimato kaitos problemas. Dėl jos sąsajų su kitomis pramonės šakomis ji taip pat yra tvarumo katalizatorius transformuojančių pokyčių link. Norint tai pasiekti, reikia įdiegti naujas technologijas ir aprūpinti darbo jėgą žaliosiomis kompetencijomis, kad būtų galima siekti tvarumo.

ŽALIŲJŲ KOMPETENCIJŲ TEIKIAMA NAUDA DABARTINIAMS IR BŪSIMIEMS TURIZMO DARBUOTOJAMS

Turizmas yra daug darbo jėgos reikalaujantis sektorius, suteikiantis galimybę įsidarbinti žmonėms, turintiems įvairių įgūdžių, įskaitant žemesnės kvalifikacijos ir pažeidžiamų grupių, pavyzdžiui, migrantų, moterų, jaunimo ir neįgalią turinčius žmones. Vadinasi, **kelionių ir turizmo pramonė turi socialinę atsakomybę integruoti šiuos asmenis į darbo rinką ir padėti jiems išsiugdyti esminius įgūdžius, darbo įpročius ir profesinę kultūrą, kuri padidins jų įsidarbinimo ir karjeros galimybes.**

Eurostato duomenimis, 2023 metais turizmo pramonėje dirbo daugiau moterų nei vyrų, o apgyvendinimo subsektoriuje žemesnį išsilavinimą turėjo 25% darbuotojų.

Tradiciškai turizmo industrijos turi ypač jauną darbo jėgą, nes jos siūlo lengvai pasiekiamas įsidarbinimo galimybes.

Kad verslo strategijos būtų suderintos su tvarumo įsipareigojimais, turizmo sektorius pritaiko esamus produktus arba kuria naujus. Dabartinės žaliosios turizmo tendencijos yra orientuotos į žiedinės ekonomikos principų, ekologinio turizmo ir efektyvaus išteklių naudojimo integravimą į verslo operacijas. Tai apima gamtos išteklių naudojimo optimizavimą, švarios energijos sprendimų (pvz., saulės, vandenilio) taikymą ir tvarumo sertifikatų, pvz., tų, kurie matuoja ir mažina šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą ir anglies išmetimą.

Skaitmeninės ir tvarios inovacijos keičia kasdienes turizmo sektoriaus darbuotojų užduotis. Poveikis darbuotojams priklauso nuo jų atsakomybės lygio žaliojoje ir skaitmeninėje praktikoje bei jų gebėjimo daryti įtaką darbdaviams, kad jie pereitų prie tvaresnės praktikos. Tai yra, kiek jie turi vadovaujamųjų pareigų ir vadovauja kitiems bei kaip formuoja užduotis, siekiant pereiti prie labiau į tvarumą orientuotos praktikos.

Darbuotojai, turintys aukštesnę kvalifikaciją (t. y. ISCED 6 ir aukštesnio lygio) turi geresnes sąlygas daryti įtaką pokyčiams, nes tiesiogiai dalyvauja priimant sprendimus dėl paslaugų teikimo ir produktų įsigijimo. Darbuotojai, kurių kvalifikacija žemesnė nei ISCED 6 lygis, greičiausiai turės mažesnę tiesioginę poveikį keičiant praktiką savo darbo vietoje, tačiau jie atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant tvarumą, efektyvumą ir bendrą darbo, gaminių paruošimo ir paslaugų teikimo būdų gerinimą, pavyzdžiui, užtikrina, kad įranga būtų išjungta, kai ji nenaudojama, laikosi perdirbimo politikos ir kt. (UNESCO, 2024)

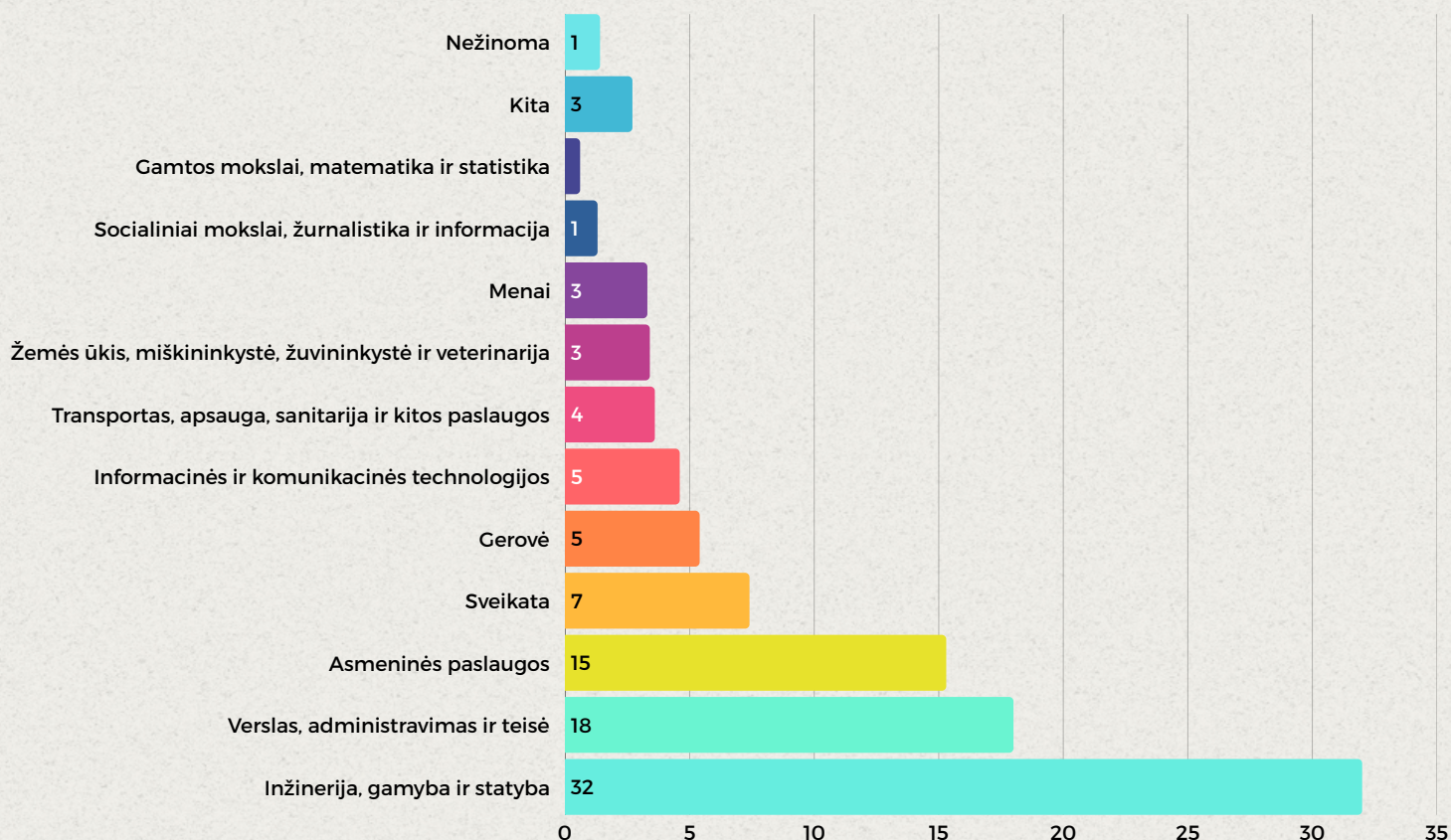
Todėl turizmo darbuotojų aprūpinimas **žaliaisiais įgūdžiais** suteikia daugybę privalumų, įskaitant padidintas įsidarbinamumo galimybes ir gebėjimą tenkinti augančią tvaraus turizmo paklausą. Darbuotojai gali prisidėti prie labiau aplinkai atsakingų turizmo patirčių kūrimo, kurios patrauklios ekologiškai sąmoningiems keliautojams. Žalieji įgūdžiai taip pat skatina inovacijas, kuriant tvarius sprendimus ir praktikas šioje industrijoje. Įdiegus šias kompetencijas, turizmo sektorius gali sumažinti poveikį aplinkai ir pagerinti savo tvarumo reputaciją.

PROFESINIO MOKYMO VAIDMUO UŽTIKRINANT PAKLAUSIĄ DARBO JĖGĄ

Žaliasis perėjimas ryškiai keičia pasaulinę darbo rinką. Šie pokyčiai lemia plačiai paplitusius įgūdžių disbalansus tarp industrijų ir regionų. Daugelis darbdavių susiduria su sunkumais ieškodami darbuotojų, turinčių reikiamus įgūdžius ir tinkamą techninių ir žmogiškųjų įgūdžių balansą, todėl ypač svarbu turėti tikslinius švietimo ir mokymo sprendimus.

Remiantis Pasaulio ekonomikos forumo Darbu ateitis, 2025 m. ataskaita,¹ prognozuojama, kad pasaulinės makro tendencijos (t. y. technologiniai pokyčiai, ekologiškas perėjimas, demografiniai pokyčiai, geoekonominis susiskaldymas ir ekonominis neapibrėžtumas) šį dešimtmetį sukurs 170 mln. naujų darbo vietų, tuo tarpu 92 mln. darbo vietų bus pakeistos. Be to, esamų darbo vietų pobūdis sparčiai kinta, o darbdaviai prognozuoja, kad iki 2030 m. pasikeis 39% būtiniausių darbo rinkos įgūdžių.

Profesinis švietimas ir mokymas atlieka pagrindinį vaidmenį suteikiant jaunimui ir suaugusiems įdarbinimui reikalingų įgūdžių, atitinkančių darbo rinkos poreikius šiandien ir artimiausioje ateityje. Profesinis mokymas suteikia būtinų įgūdžių visai ekonomikai, užtikrina nuolatinę kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą (Pav. 1).



Pav. 1. Pirminio profesinio mokymo absolventai pagal studijų kryptį.
Šaltinis: Cedefop

Remiantis Cedefop Pagrindiniais profesinio mokymo rodikliais, pradinį profesinį mokymą pasirenka beveik pusė visų vidurinį išsilavinimą įgijusių mokinių, o lankomumo rodikliai siekia 54,8% Bulgarijoje, 27% Lietuvoje ir 37% Turkijoje. Pradinis profesinis švietimas ir mokymas (*angl. Initial vocational education and training - IVET*) ruošia jaunimą darbo rinkai, o tęstinis profesinis švietimas ir mokymas (*angl. Continuous vocational education and training - CVET*) suteikia daugybę galimybių suaugusiesiems įgyti naujų įgūdžių ir tobulinti esamus. Tačiau suaugusiųjų dalyvavimas viso gyvenimo mokyme vis dar išlieka iššūkiu.

Daugelis įprastų profesinio mokymo sričių, tokių kaip asmeninės priežiūros ir paslaugų, išlieka sunkiai automatizuojamos. Tai reiškia, kad nors šios sritys ir toliau siūlys stabilių užimtumo galimybių, pramonės taip pat susidurs su iššūkiu užtikrinti kvalifikuotą darbo jėgą, kad atitiktų besikeičiančius darbo rinkos poreikius.



Dauguma turizmo įmonių yra mažos ir vidutinės įmonės, daugiausia teikiančios apgyvendinimo ir maisto bei gėrimų paslaugas. Šios įmonės dažnai susiduria su iššūkiais, tokiais kaip riboti finansiniai ištekliai ir žinių trūkumas, diegiant tvarumo iniciatyvas. Tačiau svarbiausia kliūtis jų žaliam perėjimui yra įgūdžių spraga.

Pasak 2025 m. ataskaitos apie darbų ateitį, maždaug 69% turizmo sektoriaus darbdavių planuoja teikti pirmenybę darbuotojų, turinčių naujų įgūdžių, samdymui kaip daliai savo darbo jėgos strategijos iki 2030 metų, kad patenkintų besikeičiančius verslo poreikius.

Norint pasiekti visą potencialą šiandieninėje besikeičiančioje aplinkoje ir efektyviai palaikyti žaliąjį ir skaitmeninį perėjimą pramonės šakose, profesinis mokymas turi prisiimti lyderystės vaidmenį ir pereiti per daugialypius pertvarkymo procesus, kaip rekomenduojama įvairiuose veiksmų planuose, gairėse ir teminėse publikacijose.

Pirmiausia, profesinio mokymo sistema turi intensyviau skaitmenizuotis, sprendžiant ne tik mokymosi ir mokymo, bet ir vidinių procesų bei infrastruktūros klausimus. Lygiai taip pat svarbu, kad profesinis mokymas priimtų ir įgyvendintų Švietimo darniam vystymuisi (*angl. Education for Sustainable Development – ESD*) koncepciją, teikiant pirmenybę realių klimato ir aplinkos problemų integravimui į švietimo programas. Pradinių švietimo ir mokymo programų atnaujinimas yra būtinas, kad jaunimas būtų pasiruošęs šioms naujoms realijoms—tiek aprūpinant juos transversaliais įgūdžiais, kurie sustiprina prisitaikymą ir atsparumą, tiek ugdant techninius ir profesinius įgūdžius, kurie yra labai paklausūs.

Be to, profesinio mokymo sistemos įtraukimas yra labai svarbus siekiant užtikrinti, kad ji išliktų patraukli ir prieinama įvairios kilmės, turintiems skirtingus poreikius ir siekius besimokantiejiems. Šios pertvarkos pastangos gali būti toliau remiamos, plačiau naudojant profesinio mokymo technologijas, didinant švietimo ir mokymo prieinamumą, patrauklumą, veiksmingumą ir efektyvumą (įskaitant moduliavimo galimybių didinimą).

Stiprinant savo vaidmenį - rengiant darbo jėgą, profesinis mokymas gali užtikrinti, kad darbo rinkose būtų nuolatinis kvalifikuotų darbuotojų srautas, galintis patenkinti greitai kintančios ekonomikos ir technologinės aplinkos poreikius.

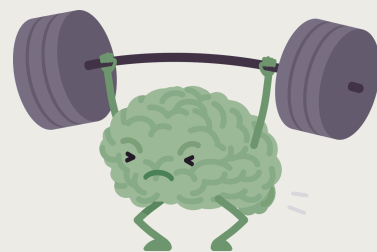


ESCO (Europos įgūdžių, kompetencijų, kvalifikacijų ir profesijų) sistema padeda įveikti atotrūkį tarp švietimo ir užimtumo užtikrinant, kad profesinio mokymo programos atitiktų darbo rinkos poreikius. Ji remia darbo vietų derinimą, profesinį orientavimą ir darbo jėgos judumą ES, siūlydama bendrą kalbą skirtingų šalių ir pramonės šakų įgūdžiams ir profesijoms.

ESCO įgūdžių klasifikacija apima keturias pagrindines kategorijas, iš kurių viena yra *skersiniai įgūdžiai*. Šie įgūdžiai apima pagrindines kompetencijas, tokias kaip mokymasis mokytis (mokymosi visą gyvenimą rėmimas), bendravimas, komandinis darbas ir problemų sprendimas – tai yra ilgalaikiai įsidarbinimo ramsčiai. Sparčiai tobulėjant technologijoms ir didėjant procesų automatizavimui, šie pagrindiniai įgūdžiai kartu su platesniu transversaliųjų (skersinių) kompetencijų rinkiniu dabar dažnai vadinami „21-ojo amžiaus įgūdžiais“. Kadangi darbo vaidmenys ir toliau vystosi neregėtu tempu, šie pagrindiniai įgūdžiai tampa svarbesni nei bet kada anksčiau, todėl darbuotojai gali prisitaikyti prie pokyčių, spręsti sudėtingus iššūkius ir veiksmingai bendradarbiauti.

ESCO 1.1 versija apima **381 įgūdžius, 185 žinių sąvokas** ir **5 skersinius įgūdžius**, kurie laikomi tinkamiausiais žalesnei **darbo rinkai**. Kadangi skersiniai įgūdžiai ir kompetencijos yra svarbūs įvairiose profesijose, todėl ekonomikos sektoriai laikomi itin svarbiais **prisitaikant prie aplinkosaugos iššūkių**. Šių įgūdžių įtraukimas į darbo rinką padidina pramonės gebėjimą laikytis žaliųjų standartų ir reguliavimo reikalavimų. Tai atsispindi ESCO 1.1.1 versijoje, kur penki žalieji transversalieji įgūdžiai yra detalizuoti **T6 – Gyvenimo įgūdžiai ir kompetencijos** kategorijoje.

ESCO yra suderinta su esamomis ES kompetencijų sistemomis, tokiomis kaip DigComp, EntreComp, LifeComp ta prasme, kad ESCO skersinių įgūdžių modelis buvo sukurtas atsižvelgiant į šias skirtingas sistemas.



TRANS4GREEN MOKYMŲ APŽVALGA IR PAGRINDINIS DĖMESYS

Atsižvelgiant į ankstesniuose skyriuose aprašytus iššūkius ir galimybes, dabartinė metodika siūlo lankstų požiūrį į žaliųjų skersinių įgūdžių integravimą į esamas turizmo profesinio mokymo programas. Šis metodas leidžia profesinio mokymo sistemai greitai reaguoti į besikeičiančius pramonės poreikius ir panaikinti atotrūkį prieš pradėdant platesnes pertvarkymo iniciatyvas.

Metodika siūlo integruoti skersinius žaliuosius įgūdžius į turizmo profesinį mokymą, rengiant struktūrizuotą į tvarumą orientuotų temų rinkinį, bendrai vadinamą *TRANS4GREEN mokymo programa*. Kiekviena tema turi skirtingus mokymosi rezultatus, leidžiančius jas lanksčiai įgyvendinti – **kaip atskirus modulius, kartu su kitais moduliais arba kaip vieningą išsamią programą.**

TRANS4GREEN temos skirtos 3-čiam ir aukštesniam EKS lygmeniui ir yra derinamos su nacionaliniais reikalavimais (žr. žemiau). Siekiant užtikrinti tarptautinį pripažinimą, TRANS4GREEN suderinamas su ESCO klasifikacija, palengvinant suderinamumą įvairiuose nacionaliniuose kontekstuose. Be to, programa skatina įgyvendinti Europos tvarumo kompetencijų sistemą (GreenComp). 

Vykdamas TRANS4GREEN projektą buvo pripažinta, kad turizmo profesinis mokymas apima kelias sritis (pvz., *asmenines paslaugas, keliones, turizmą ir laisvalaikį*) ir taip pat apima įvairius profesinius lygius – nuo vykdančiųjų iki vadovaujančių vaidmenų. Taigi, TRANS4GREEN temos buvo kruopščiai atrinktos, kad būtų galima jas sklandžiai integruoti į pagrindinius mokymo modulius, kurie yra įprasti įvairiuose profesinio mokymo kursuose. Paprastai tai apima tokius dalykus kaip „Sveikata ir sauga darbe“, „Aplinkos apsauga“, „Profesinė etika ir turistų elgsena“ ir „Papildomas pasirengimas“, kurie sudaro atitinkamą, su ekologija susijusių, temų įtraukimo sistemą.

Kadangi nėra vieno sprendimo, taikomo visiems turizmo subsektoriams ir profesijoms, bei atsižvelgiant į projekto finansinius ir laiko apribojimus, nebuvo įmanoma parengti mokymo, kuris būtų tinkamas ir atitiktų visas turimas darbo funkcijas. Todėl, derinant su projekto tikslais, TRANS4GREEN partneriai stengėsi nustatyti tuos darbo vaidmenis, kuriuose skersinių įgūdžių mokymas būtų naudingiausias.

Buvo pasirinktos trys pagrindinės profesijos, kurios sudarė pagrindinį TRANS4GREEN mokymo programos akcentą:

- Viešbučio administratorius / viešbučio registratūros darbuotojas
- Padavėjas / barmenas
- Kelionių agentas / kelionių konsultantas.

Šie vaidmenys buvo pasirinkti dėl šių priežasčių:

- Profesinio švietimo ir mokymo (*angl. VET*) kvalifikacijos kursai šioms profesijoms yra plačiai prieinami šalyse partnerėse ir už jos ribų;
- Dauguma Europos turizmo įmonių veikia apgyvendinimo, maisto ir gėrimų bei kelionių ir turizmo sektoriuose, kur sutelkta didelė darbo vietų dalis;
- Šias pareigas dažniausiai užima jaunimas, žemos kvalifikacijos asmenys ir pažeidžiamų grupių nariai;
- Remiantis Pasaulio ekonomikos forumo ataskaita „Darbų ateitis 2025“, šių vaidmenų svarba artimiausiu metu turėtų didėti;
- Atsižvelgiant į jų tiesioginį bendravimą su klientais ir komandos nariais, taip pat į konkrečias darbo pareigas, šie vaidmenys gali turėti teigiamos įtakos įmonių tvarumui ir žmonių elgesiui tvarios praktikos atžvilgiu.
- Šias pareigas einančių asmenų transversalių įgūdžių stiprinimas padidins jų galimybes įsidarbinti, nesvarbu, ar jie eina dabartines pareigas, ar turi platesnes karjeros galimybes.

Tačiau su minimaliais pakeitimais programa lengvai pritaikoma kitoms turizmo profesijoms, kaip siūloma tolesniuose šio dokumento skyriuose.

Kad besimokantieji efektyviai įgytų žaliųjų įgūdžių, TRANS4GREEN programą papildė **TRANS4GREEN įrankių rinkinys** (*angl. ToolBox*). Tai apima įtraukią mokymo medžiagą, pvz., realius gyvenimiškus scenarijus, pagal kuriuos besimokantieji turi laviruoti įvairiose, su turizmu susijusiose situacijose, tuo pačiu priimant sprendimus dėl **bendravimo, komandinio darbo ir problemų sprendimo**. Skatindama praktinę patirtį, programa užtikrina, kad besimokantieji ne tik suprastų aplinkosaugos iššūkius, bet ir būtų pasirengę įgyvendinti tvarius sprendimus savo darbo vietose.

TRANS4GREEN požiūris įgalina būsimus turizmo specialistus paskatinti reikšmingus pokyčius, todėl tvarumas tampa neatsiejama sektoriaus dalimi.

TRANS4GREEN MOKYMŲ PROGRAMOS STRUKTŪRA, TEMOS IR MOKYMOSI TIKSLAI

TRANS4GREEN metodika ir mokymai orientuoti į **6 temas**, susijusias su **transversaliais žaliaisiais įgūdžiais**, kaip **nustatyta ESCO**. Vienas iš jų – supažindinimas su TRANS4GREEN pasauliu ir apima tvarumo principus, efektyvų išteklių naudojimą, žiedinės ekonomikos koncepcijas, turizmo vaidmenį ir iššūkius darnioje plėtroje. Kitos 5 temos atitinka žaliuosius transversalius įgūdžius.

Bendrasis TRANS4GREEN mokymo programos mokymosi tikslas yra suteikti besimokantiejiems žinių apie turizmo poveikį aplinkai ir aprūpinti juos esminiais žaliaisiais įgūdžiais tvaraus turizmo praktikai. Tai apima tvarumo ir aplinkosauginės atsakomybės skatinimą turizmo srityje per etišką tiekimą, biologinės įvairovės išsaugojimą ir veiksmingą išteklių naudojimą. Mokymuose akcentuojama „nulinio atliekų“ (*angl. „zero waste“*) praktika, tvarus mobilumas ir įgalinimas kitiems per veiksmingą bendravimą ir lyderystę taikyti ekologišką elgesį. Be to, besimokantieji ugdys etinį supratimą, reikalingą įvertinti ir sumažinti savo asmeninių ir darbo vietos veiksmų poveikį aplinkai.

Mokymo programa turi šiuos pagrindinius tikslus / užduotis:

- stiprinti besimokančiųjų žinias apie turizmo poveikį aplinkai ir atitinkamą turizmo sektoriaus politiką;
- suteikti besimokantiems žinių ir įgūdžių, reikalingų skatinti tvarumą ir atsakomybę už aplinkos apsaugą turizmo sektoriuje;
- skatinti tvarios praktikos taikymą, įskaitant etišką tiekimą, biologinės įvairovės išsaugojimą ir efektyvų išteklių naudojimą;
- tobulinti „nulinio atliekų“ praktiką ir tvarų judumą;
- įgalinti besimokančiuosius veiksmingai bendrauti ir vadovauti, skatinant kitų žmonių tvarų elgesį; ir
- ugdyti etinį sąmoningumą, leidžiantį besimokantiejiems įvertinti ir sumažinti asmeninių ir darbo vietos veiksmų poveikį aplinkai.

Mokymosi tikslai yra pagrįsti žiniomis, įgūdžiais ir požiūriu.

Temos Nr.	ESCO nuoroda	Temos pavadinimas	Darbo krūvis	Pagrindiniai mokymosi tikslai
T 01		Tvarumas ir aplinkosauginė atsakomybė turizme	3	• Ugdyti besimokančiųjų supratimą apie pagrindinius tvarumo principus ir jų taikymą turizmo praktikoje, daugiausia dėmesio skiriant aplinkosaugos, ekonominiams ir socialiniams aspektams. • Suteikti besimokantiejiems galimybę kurti efektyvaus gamtos išteklių naudojimo strategijas ir integruoti žiedinės ekonomikos principus į turizmo veiklą, skatinant efektyvų išteklių naudojimą. • Stiprinti besimokančiųjų gebėjimus nustatyti ir taikyti praktines aplinkos apsaugos strategijas turizmo srityje, užtikrinant tvarią verslo praktiką, kuri būtų naudinga aplinkai ir vietos bendruomenėms.
T 02		Imtis veiksmų biologinei įvairovei ir gyvūnų gerovei skatinti	3	• Ugdyti besimokančiųjų supratimą apie turizmo ir gamtos išteklių ryšį ir apie tai, kaip tvarus naudojimas gali sumažinti poveikį aplinkai bei kartu palaikyti biologinę įvairovę. • Suteikti besimokantiejiems įgūdžių nustatyti ir įgyvendinti etišką tiekimą ir biologinei įvairovei palankią praktiką turizmo įmonėse, užtikrinant aplinkos apsaugą ir paramą vietos ekosistemoms. • Įgalinti besimokančiuosius skatinti ir skleisti tvarų elgesį vykdant turizmo veiklą, integruojant tvaraus maitinimosi įpročius ir veiklos strategijas, kurios mažina ekologinį pėdsaką ir skatina gyvūnų gerovę.
T 03		Imtis veiksmų neigiamam vartojimo poveikiui sumažinti	3	• Išplėsti besimokančiųjų supratimą apie aplinkos pėdsaką bei išteklių vartojimo ir (maisto ir plastiko) atliekų susidarymo pasekmes. • Suteikti besimokantiejiems reikiamų įgūdžių, reikalingų efektyvaus išteklių naudojimo strategijoms nustatyti ir įgyvendinti asmeniniame ir profesiniame kontekste bei skatinti tvarią praktiką. • Ugdyti besimokančiųjų gebėjimus prisitaikyti prie pokyčių ir lanksčiai teikti paslaugas bei skatinti tvarias alternatyvas tradicinei praktikai.

Temos Nr.	ESCO nuoroda	Temos pavadinimas	Darbo krūvis	Pagrindiniai mokymosi tikslai
T 04	Imtis veiksmų taršai mažinti	„Nulio atliekų“ praktikos tobulinimas ir tvarus mobilumas siekiant apsaugoti aplinką	3	• Supažindinti besimokančiuosius su veiksmingomis atliekų tvarkymo strategijomis, tokiomis kaip perdirbimas, kompostavimas ir atliekų rūšiavimas, vykdant turizmo veiklą. • Išaiškinti darnaus transporto principus ir jo svarbą mažinant anglies pėdsaką turizmo ir laisvalaikio veikloje. • Ugdyti besimokančiųjų įgūdžius atpažinti ir šalinti nepavojingas atliekas bei parinkti tvarias transporto priemones su turizmu susijusiai veiklai.
T 05	Įtraukti kitus į aplinką tausojantį elgesį	Tvarios praktikos taikymas per veiksmingą bendravimą ir lyderystę	3	• Supažindinti besimokančiuosius su praktinėmis strategijomis ir turizmo sektoriui būdingomis priemonėmis, kurios gali būti naudojamos siekiant informuoti ir įkvėpti kitus elgtis atsakingai ir ekologiškai („žaliai“). • Tobulinti besimokančiųjų bendravimo ir motyvavimo įgūdžius ir jų gebėjimą identifikuoti, pasirinkti ir naudoti tinkamus komunikacijos būdus ir metodus tvarumo propagavimui įvairiose situacijose. • Stiprinti besimokančiųjų skaitmeninius ir pristatymo įgūdžius, ypač meninės, vaizdinės ar mokomosios medžiagos kūrimo įgūdžius.
T 06	Įvertinti asmeninio elgesio poveikį aplinkai	Etinio sąmoningumo ugdymas, siekiant įvertinti ir sumažinti asmens ir darbo vietos elgesio poveikį aplinkai	3	• Supažindinti besimokančiuosius su pagrindiniais veiksniais, turinčiais įtakos šiuolaikinių žmonių gyvenimo būdui ir vartojimo įpročiams, kartu ugdamą supratimą apie (kiekybinį ir kokybinį) asmens ir darbo vietos elgesio poveikį aplinkai. • Nustatyti savo gyvenimo būdo redagavimo galimybes ir paskatinti besimokančiuosius priimti tvarius sprendimus savo asmeniniame ir profesiniame gyvenime, kad sumažinti poveikį aplinkai. • Ugdyti besimokančiųjų įsivertinimo įgūdžius, daugiausia dėmesio skiriant asmeninio ir darbo vietos elgesio poveikio aplinkai vertinimui.

Kadangi metodika turėtų būti lengvai integruojama į bet kurią profesinio mokymo programą, ji pagrįsta darbo krūviu valandomis, o ne kreditais. Šiuo atveju mokymo įstaiga gali laisvai įtraukti šias valandas į atitinkamus įvairių Europos kvalifikacijų sandaros (EKS) lygių kursus ar modulius.



KAIP SIŪLOMAS TRANS4GREEN MOKYMOSI MODELIS ATITINKA NUSTATYTUS POREIKIUS?

TRANS4GREEN mokymo programa atitinka esminius poreikius 3 pagrindinėse srityse:

1

Turizmo pramonės tvarumo didinimas

Kaip pabrėžta ankstesniuose skyriuose, turizmo sektorius susiduria su didėjančiais teisės aktų reikalavimais ir vartotojų tvarios praktikos paklausa. Tačiau daugeliui turizmo įmonių sunku priimti ekologiškus sprendimus, dažnai dėl to, kad trūksta darbo jėgos įgūdžių įgyvendinant tvarumo iniciatyvas.

TRANS4GREEN mokymasis sprendžia šiuos iššūkius:

- **Ugdant tvarumo mąstymą** – skatinant tinkamą požiūrį į gamtą ir suteikiant darbuotojams kritinio mąstymo bei elgesio įgūdžių, reikalingų pritaikant arba įgyvendinant tvarumo standartus, procesus ir turizmo paslaugas, saugančias ekosistemas ir biologinę įvairovę.
- **Teikiant praktinį mokymą** – ne tik žaliųjų įgūdžių suteikimas turizmo darbuotojams, bet ir demonstravimas, kaip juos efektyviai pritaikyti darbo vietoje.
- **Skatinant aktyvų dalyvavimą** – sudarant sąlygas specialistams veiksmingiau prisidėti prie pramonės perėjimo link didesnio tvarumo.

2

Įsidarbinimo ir perkvalifikavimo poreikių gerinimas

Perėjimas prie skaitmeninės ir žaliosios ekonomikos keičia darbo rinkoje ir visuomenėje reikalingus įgūdžius (OECD, 2022). Darbuotojai turi turėti reikiamų įgūdžių, kad galėtų pasinaudoti žaliosios ekonomikos teikiamomis įsidarbinimo (užimtumo) galimybėmis. Turizmas yra pagrindinis jaunimo, migrantų ir žmonių su negalia darbdavys, daugelis iš jų susiduria su ribota kokybiškų darbų prieiga ir ribotomis karjeros progreso galimybėmis dėl nepakankamų įgūdžių ir patirties.

TRANS4GREEN mokymasis sprendžia šiuos iššūkius:

- **Ugdant transversaliuosius įgūdžius** – mokant labai paklausių ir lengvai pritaikomų įgūdžių, kurie yra vertingi įvairiose pramonės šakose.
- **Skirtant dėmesį žalesiems įgūdžiams** – derinant mokymą su tvarumu, kaip pagrindine XXI amžiaus tendencija, kad šie įgūdžiai taptų esminiu turtu gerinant įsidarbinimo galimybes ir atveriant daugiau žaliuojoje ekonomikoje.

3

Švietimo aktualumas ir kokybė

Švietimo sistemoms buvo sunku neatsilikti nuo spartaus žaliosios ekonomikos augimo. Siekiant veiksmingai remti žaliųjų kompetencijų ugdymą, švietimo ir mokymo paslaugų teikėjai turi imtis vadovaujančio vaidmens. Inovatyvios kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo iniciatyvos reikalingos siekiant išplėsti kokybiško suaugusiųjų mokymosi galimybes socialinėms ir ekonominėms grupėms, kurios yra ypač pažeidžiamos dėl greitų darbo rinkos pokyčių, kuriuos lemia technologinės naujovės ir globalizacija (OECD, 2022). Veiksmingų ir novatoriškų mokymo ir mokymosi metodų skatinimas yra labai svarbus norint padidinti suaugusiųjų dalyvavimą mokyme ir sumažinti kliūtis, kurios neleidžia jiems dalyvauti švietime ir mokyme.

TRANS4GREEN mokymasis sprendžia šiuos iššūkius:

- **Siūlant lanksčias mokymosi galimybes** profesiniam švietimui ir mokymui, darbo vietoje vykdomam mokymui ir mokymuisi visą gyvenimą.
- **Ugdant įvairių įgūdžių rinkinį** – pagrindinius, skaitmeninius ir socialinius bei emocinius įgūdžius, leidžiančius besimokantiejiems pilnai įsitraukti tiek į skaitmeninę, tiek į žaliąją ekonomiką;
- **Teikiant atsakingus mokymus** – taikant modulinį mokymosi metodą, suteikiamos galimybės lanksčiai mokytis.
- **Taikant praktinius, novatoriškus mokymo metodus** – apimant scenarijais pagrįstą mokymą, įtraukiantį besimokančiuosius į realaus gyvenimo iššūkius, siekiant pagerinti švietimo kokybę ir veiksmingumą.

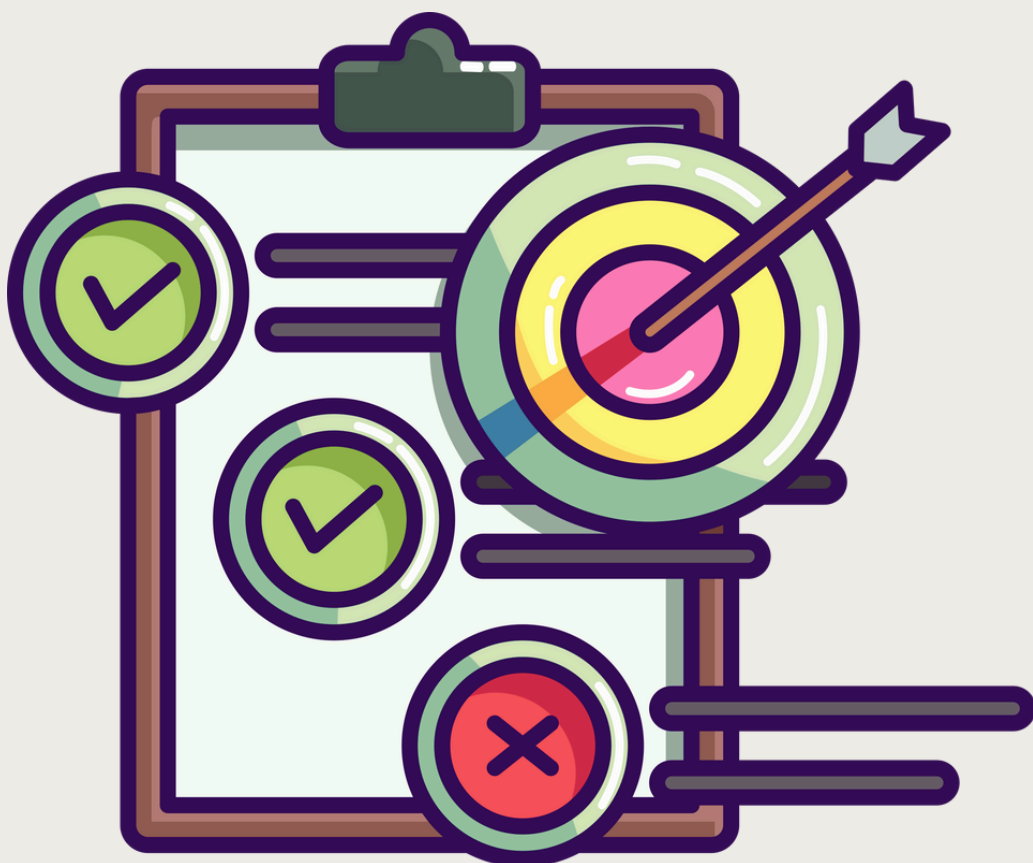
KOKIE YRA BENDRIEJI TRANS4GREEN MOKYMŲ REZULTATAI?

TRANS4GREEN mokymo programos **bendrųjų mokymosi rezultatų** pagrindinis dėmesys yra orientuotas į besimokančiųjų žinių, įgūdžių ir nuostatų, reikalingų tvarumui turizmo sektoriuje skatinti, suteikimą. Į šiuos mokymus įsitraukę besimokantieji ugdys gebėjimą įvertinti ir sušvelninti poveikį aplinkai turizmo sferoje, įgyvendins tvarią praktiką ir skatins ekologišką elgesį. Jie įgis gilų turizmo veiklos ir aplinkos tvarumo sąsajų supratimą, užtikrindami, tai jog jie galės veiksmingai puoselėti biologinę įvairovę, sumažinti išteklių vartojimą ir taršą bei įtraukti suinteresuotąsias šalis į ekologiškas iniciatyvas. Šios kompetencijos suteikia absolventams galimybę aktyviai prisidėti prie pramonės perėjimo tvarumo link.

Įtraukdama besimokančiuosius į novatorišką ir skaitmeniniu būdu pagrįstą mokymo veiklą, TRANS4GREEN programa stiprina besimokančiųjų skaitmeninius įgūdžius, kurie taip pat pritaikomi įvairiuose sektoriuose.

Be to, programa ugdo **pagrindinius transversaliuosius įgūdžius, tokius kaip mokymasis mokytis, komunikacija, darbas komandoje ir problemų sprendimas**. Šios kompetencijos yra būtinos siekiant padidinti įsidarbinimo galimybes bei tam, kad darbuotojai galėtų prisitaikyti prie pokyčių, spręsti sudėtingas problemas ir veiksmingai bendradarbiauti – užtikrinti gebėjimą klestėti dinamiškoje, tvarumu grindžiamoje ekonomikoje.

Galiausiai, TRANS4GREEN programa skatina sąmoningą ir aplinką tausojantį elgesį, drąsindama besimokančius integruoti ekologišką praktiką į savo kasdienes veiksmus.



TRANS4GREEN MOKYMŲ SĄSAJA SU NACIONALINIAIS PROFESINIO MOKYMO TEISĖS AKTAIS



TRANS4GREEN metodika sukurta atsižvelgiant į šalių partnerių – Bulgarijos, Turkijos ir Lietuvos – profesinio mokymo reglamentus, užtikrinant jų specifinių švietimo standartų, politikos ir teisinių struktūrų laikymąsi.

Laikantis šių taisyklių, TRANS4GREEN leidžia sklandžiai integruotis į pirminio profesinio mokymo (*angl. Initial Vocational Education and Training - IVET*), tęstinio profesinio švietimo ir mokymo (*angl. Continuing Vocational Education and Training - CVET*) ir mokymosi visą gyvenimą (*angl. Lifelong Learning - LLL*) programas. Šis gebėjimas prisitaikyti užtikrina, kad skirtingų švietimo ir karjeros etapų besimokantieji gali gauti naudos iš mokymo, orientuoto į tvarumą, pritaikyto jų profesinio tobulėjimo poreikiams.

BULGARIJA

Bulgarijoje profesinis turizmo mokymas organizuojamas pagal įvairias švietimo ir kvalifikacijos programas, skirtas paruošti specialistus įvairiems sektoriaus lygiams. Formalus švietimas teikiamas tiek viduriniame, tiek aukštajame lygmenyje, o įvairūs neformalūs kursai ir mokymosi darbo vietoje galimybės padeda tobulintis ir persikvalifikuoti asmenims, jau esantiems darbo rinkoje arba ieškantiems darbo turizmo srityje.

Bulgarijos teisės aktai įpareigoja integruoti „žaliąjį“ turinį į esamus dalykus visuose švietimo lygmenyse (2016 m. potvarkis Nr. 13, iš dalies pakeistas 2018 m.). Tačiau nėra jokių specialių teisės aktų, reglamentuojančių žaliuosius pereinamojo laikotarpio įgūdžius profesinio mokymo ir pameistrystės (mokymasis darbo vietoje) srityse. Dėl to, šie gebėjimai nėra visapusiškai įtraukti į valstybinius profesinių kvalifikacijų išsilavinimo standartus ar pameistrystės programas.

Bulgarijos profesinio mokymo programos paprastai rengiamos modulinio pagrindu, kai kiekvienas modulių paketas užtikrina tam tikro profesinės kvalifikacijos lygio įgijimą. Mokymo programos (*angl. curricula and syllabuses*) yra sudaromos kiekvienam moduliui atskirai.

Pagal Bulgarijos įstatymus žalieji įgūdžiai gali būti integruoti į profesinio mokymo programas keliais būdais, jei jie atitinka platesnius programos mokymosi tikslus. Tai galima pasiekti šiais būdais:

- Naujų temų, susijusių su žaliaisiais įgūdžiais, įtraukimas, kvalifikacijos kėlimas ar perkvalifikavimas;
- Esamų dalykų išplėtimas arba pertvarkymas, įtraukiant žaliasias kompetencijas;
- Papildomų ar alternatyvių modulių, kursų ar temų, orientuotų į žaliuosius įgūdžius, siūlymas.

LIETUVA

Lietuvoje žaliųjų transversaliųjų įgūdžių integravimas į profesinio mokymo sistemą dera su šalies švietimo politika, kuria siekiama skatinti darnų vystymąsi. Lietuvos profesinio mokymo sistemą reglamentuoja Profesinio mokymo įstatymas, kuriame pabrėžiama, kad svarbu suteikti besimokantiems kompetencijų, atitinkančių šiuolaikinės darbo rinkos poreikius, įskaitant aplinkos tvarumą.

Nacionalinė kvalifikacijų sąranga (NKS) Lietuvoje atlieka pagrindinį vaidmenį standartizuojant įvairių išsilavinimo lygių kompetencijas ir užtikrinant žaliųjų įgūdžių pripažinimą formaliose kvalifikacijose.

TRANS4GREEN mokymų integravimas į Lietuvos profesinio mokymo sistemą apima šių žaliųjų įgūdžių įtraukimą į esamas mokymo programas, užtikrinant, kad jie atitiktų nacionalinius standartus ir prisidėtų prie pirminio profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą.

Be to, Nacionalinė švietimo agentūra prižiūri kvalifikacijų kėlimą ir užtikrina, kad profesinio mokymo programos, įskaitant tas, kurios orientuotos į žaliuosius įgūdžius, atitiktų platesnes šalies švietimo ir ekonomikos strategijas.

TURKIJA

Siūloma TRANS4GREEN mokymo programa atitinka Turkijos profesinio švietimo ir mokymo (*ang. VET*) reglamentus, kuriais remiamas žaliųjų įgūdžių integravimas į švietimą. Pagrindiniai teisiniai dokumentai, reglamentuojantys šį procesą, yra šie:

1. Pagrindinis nacionalinio švietimo įstatymas (Įstatymo Nr. 1739) – akcentuoja aplinkosauginį sąmoningumą ir švietimą žmogaus teisių klausimais, suteikia pagrindą žaliųjų įgūdžių įtraukimui į profesinio mokymo programas.
2. Profesinio mokymo įstatymas (Įstatymo Nr. 3308) – palengvina mokyklų ir įmonių bendradarbiavimą, leidžia praktiškai pritaikyti sektoriui būdingus žaliuosius įgūdžius.
3. Aplinkos įstatymas (Įstatymo Nr. 2872) – skatina tvarią praktiką, kuri gali būti integruota į turizmo švietimą.
4. Mokymosi visą gyvenimą strategijos dokumentas ir veiksmų planas (2018–2023 m.) – pabrėžia įsidarbinimo galimybes ir aplinkosauginį sąmoningumą, suderinamą su TRANS4GREEN tikslais.

Turkijos nacionalinė kvalifikacijų sąranga (NKS) leidžia žaliuosius įgūdžius įtraukti kaip kompleksines kompetencijas į turizmui skirtas profesinio mokymo programas. Profesinės mokyklos ir pameistrystės gali įdiegti specializuotus modulius, tokius kaip:

- Darnaus turizmo praktika;
- Ekologiškos verslo strategijos.

Turkija taip pat pabrėžia viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę ir „žaliąsias“ sertifikavimo programas, kurios papildo TRANS4GREEN tikslus. Šios sistemos sudaro tvirtą pagrindą tvarumui integruoti į profesinį mokymą ir skatina tiek vietos, tiek pasaulinio mąsto tvaraus turizmo pastangas.

SIŪLOMAS TRANS4GREEN MOKYMŲ TURINYS



TEMOS KODAS
T 01

TEMOS
PAVADINIMAS

TVARUMAS IR APLINKOSAUGINĖ ATSAKOMYBĖ TURIZME

ESCO
NUORODA

Netaikoma

TEMOS APŽVALGA

Šioje temoje nagrinėjami pagrindiniai tvarumo principai ir jų taikymas turizmo sektoriuje. Ji prasideda įvadu į tvarumą, sutelkiant dėmesį į pagrindinius jo principus ir kaip jie persipina su aplinkos, ekonominiais ir socialiniais aspektais. Tema gilinasi į tvaraus vystymosi tikslų (*angl. sustainable development goals - SDG*) vaidmenį, vadovaujant pasaulinės aplinkos apsaugos pastangoms, ir šių tikslų pritaikymo turizmo praktikoje svarbą. Ypatingas dėmesys skiriamas efektyviam gamtos išteklių naudojimui ir žiedinės ekonomikos koncepcijai, kuri skatina tvarumą pakartotinai naudojant, perdirbant ir mažinant atliekų kieki.

Be to, tema pabrėžia esminį turizmo vaidmenį tvarumo plėtroje, sprendžiant iššūkius, su kuriais susiduria sektorius, derinant ekonomikos augimą su aplinkos apsauga ir socialine gerove. Nagrinėjami praktiniai aplinkos apsaugos turizmo aspektai ir strategijos, siekiant tvarumą integruoti į turizmo veiklą. Besimokantieji įgis gilesnį supratimą apie tai, kaip turizmo įmonės gali sušvelninti savo poveikį aplinkai, kartu skatindamos ilgalaikius teigiamus rezultatus vietos bendruomenėms ir ekosistemoms.

MOKYMOSI TIKSLAI

1. Ugdyti besimokančiųjų supratimą apie turizmo poveikį aplinkai, aplinkosaugos politiką turizmo sektoriuje ir pagrindinius tvarumo principus bei jų taikymą turizmo praktikoje, daugiausia dėmesio skiriant aplinkosaugos, ekonominiams ir socialiniams aspektams.
2. Suteikti besimokantiems žinių, reikalingų siekiant pripažinti tvaraus vystymosi tikslų svarbą, tinkama linkme nukreipiant aplinkos apsaugos pastangas turizmo pramonėje.
3. Suteikti besimokantiems galimybę kurti efektyvaus gamtos išteklių naudojimo strategijas ir taikyti žiedinės ekonomikos principus turizmo veikloje.
4. Ugdyti besimokančiųjų gebėjimus analizuoti darnaus vystymosi integravimo į turizmo plėtrą iššūkius ir galimybes, subalansuojant ekonominius, aplinkos ir socialinius veiksnius.
5. Stiprinti besimokančiųjų gebėjimus, siekiant nustatyti ir taikyti praktines aplinkos apsaugos strategijas turizmo srityje, užtikrinant tvarią verslo praktiką, naudingą aplinkai ir vietos bendruomenėms.

SIEKIAMI MOKYMOSI REZULTATAI

Žinios

- ✓ Suprasti turizmo ir turizmo sektoriaus aplinkos apsaugos politikos poveikį aplinkai;
- ✓ Suprasti pagrindinius tvarumo principus ir jų taikymą turizmo sektoriuje, įskaitant aplinkosaugos, ekonominius ir socialinius aspektus;
- ✓ Pripažinti tvaraus vystymosi tikslų vaidmenį, tinkama linkme nukreipiant tvarumo praktiką ir aplinkos apsaugą turizme;
- ✓ Suvokti žiedinės ekonomikos sampratą ir kaip ji prisideda prie efektyvaus išteklių naudojimo ir atliekų mažinimo turizmo veikloje.

Įgūdžiai

- ✓ Pristatyti prie turizmo sektoriaus pokyčių ir pereiti prie žaliosios ekonomikos;
- ✓ Įgyvendinti aplinkosaugos veiksmų planus ir tvaraus turizmo praktiką, įskaitant etišką tiekimą, biologinės įvairovės išsaugojimą ir poveikio aplinkai mažinimą turizmo įmonėse;
- ✓ Taikyti efektyvius metodus, siekiant užtikrinti efektyvų gamtos išteklių naudojimą turizmo versle, didžiausią dėmesį skiriant tvarumui;
- ✓ Sukurti strategijas, skirtas tvarumui integruoti į turizmo veiklą, subalansuoti ekonomikos augimą su aplinkos ir socialiniais aspektais.

Kompetencijos

- ✓ Demonstruoti kompetenciją, įgyvendinant tvaraus turizmo operacijas, mažinant poveikį aplinkai ir teikiant naudą vietos bendruomenėms;
- ✓ Vadovauti ir įkvėpti tvarias iniciatyvas turizmo organizacijose, skatinant kolegas ir suinteresuotąsias šalis taikyti ekologišką praktiką;
- ✓ Įvertinti turizmo veiklos poveikį aplinkai ir sukurti strategijas, kaip sušvelninti šį poveikį, siekiant ilgalaikio tvarumo.

MOKYMO METODIKA

TEMA

Įvadas į tvarumą. Tvarumo principai

Darnaus vystymosi tikslai, ekonomikos augimas ir aplinkos apsaugos strategijos

Efektyvus gamtos išteklių naudojimas ekonomikoje. Žiedinė ekonomika

Aplinkos apsaugos vaidmuo ir iššūkiai turizme

VALANDOS

Teorija

Praktinis mokymas

Vertinimas

Individualus mokymasis

45 min

60 min

30 min

90 min

Rekomenduojamas darbo krūvis: 3 akademinės valandos (135 min.), skirtos organizuotiems mokymams (teorija ir praktika) ir vertinimo veikloms. Savarankiškas mokymasis neįskaičiuojamas į bendrą darbo krūvį, o jo trukmė priklauso nuo besimokančiojo tempo.

TEMOS KODAS T 02

TEMOS PAVADINIMAS

TVARIOS PRAKTIKOS SKATINIMAS TURIZMO ĮMONĖSE PER ETIŠKĄ TIEKIMĄ, BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS IŠSAUGOJIMĄ IR EKOLOGIŠKAI ATSAKINGUS VEIKSMUS

ESCO NUORODA

IMTIS VEIKSMŲ BIOLOGINEI ĮVAIROVEI IR GYVŪNŲ GEROVEI SKATINTI

TEMOS APŽVALGA

Šioje temoje akcentuojamas tvarios praktikos integravimas turizmo įmonėse, daugiausia dėmesio skiriant etiškam tiekimui, biologinės įvairovės išsaugojimui ir ekologiškai atsakingai veiklai. Jame nagrinėjamas svarbus gamtos išteklių vaidmuo turizmo pramonėje ir kaip šie ištekliai gali būti tvariai naudojami, siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Teikdamos pirmenybę vietiniam ir etiškam tiekimui, turizmo įmonės gali sumažinti anglies pėdsakus ir išlaikyti biologinę įvairovę, taip prisidedamos prie vietos ekosistemų sveikatos.

Temoje taip pat gilinamasi į biologinei įvairovei palankius veiksmus, kai tvari praktika taikoma apgyvendinimo valdyme, restoranų veikloje ir kelionių veikloje, siekiant apsaugoti natūralias ekosistemas ir skatinti gyvūnų gerovę. Be to, joje pabrėžiama asmeninių ir profesinių pasirinkimų svarba priimant tvarų elgesį kasdienėse operacijose ir sprendimų priėmimo procesuose, pavyzdžiui, tvaraus meniu planavimas. Aptariami praktiniai aspektai, įskaitant tvaraus maitinimosi įpročių perėmimą, siekiant suteikti realių įžvalgų tiek asmenims, tiek įmonėms turizmo sektoriuje.

MOKYMOSI TIKSLAI

1. Suprasti ryšį tarp turizmo ir gamtos išteklių bei kaip tvarus naudojimas gali sumažinti poveikį aplinkai.
2. Nustatyti ir įgyvendinti vietines ir etiškas tiekimo praktikas, mažinančias poveikį aplinkai ir remiančias biologinę įvairovę turizmo įmonėse.
3. Kurti ir taikyti biologinei įvairovei palankias veiklos strategijas apgyvendinimo įstaigose, restoranuose ir kelionių veikloje, siekiant apsaugoti ekosistemas ir skatinti gyvūnų gerovę.
4. Skatinti ir skleisti tvarią elgseną turizmo įmonėse priimant pagrįstus asmeninius ir profesinius sprendimus.
5. Integruoti tvaraus maitinimosi įpročius į turizmo veiklą, kad būtų padidinta atsakomybė aplinkai ir sumažintas turizmo veiklos ekologinis pėdsakas.

SIEKIAMI MOKYMOSI REZULTATAI

Žinios

- ✓ Suprasti ryšį tarp turizmo ir gamtos išteklių bei kaip tvarus jų naudojimas gali sumažinti poveikį aplinkai.
- ✓ Atpažinti vietinę ir etišką tiekimo praktiką, kuri mažina poveikį aplinkai ir palaiko turizmo įmonių biologinę įvairovę.
- ✓ Suprasti biologinei įvairovei palankias veiklos strategijas apgyvendinimo įstaigose, restoranuose ir kelionių veiklose, siekiant apsaugoti ekosistemas ir skatinti gyvūnų gerovę.

Įgūdžiai

- ✓ Plėtoti ir įgyvendinti vietines ir etiškas tiekimo praktikas turizmo operacijose, siekiant sumažinti poveikį aplinkai.
- ✓ Priimti sprendimus dėl gyvūnų gerovės ir taikyti biologinei įvairovei palankias veiklos strategijas įvairiose turizmo paslaugose, užtikrinant ekosistemų apsaugą ir gyvūnų gerovę.
- ✓ Skatinti tvarų elgesį turizmo įmonėse, darant įtaką kasdieniams veiklos ir sprendimų priėmimo procesams.

Kompetencijos

- ✓ Demonstruoti gebėjimą tvariai valdyti turizmo įmones, integruojant mažinantį poveikį aplinkai ir biologinę įvairovę remiančią praktiką.
- ✓ Dėti pastangas taikant etišką tiekimą ir tvarią turizmo operacijų praktiką, kuri prisidėtų prie aplinkosauginės atsakomybės.
- ✓ Įvertinti ir stiprinti tvaraus maitinimosi įpročius turizmo įmonėse, mažinant ekologinį pėdsaką ir skatinant tvarumą.

MOKYMO METODIKA

TEMA

Turizmas ir gamta – turizmo pramonėje naudojami gamtos ištekliai

Vietinis ir etinis tiekimas – pirmenybę teikiant vietiniams produktams ir ingredientams turizmo veikloje, siekiant sumažinti poveikį aplinkai ir remti biologinę įvairovę

Biologinei įvairovei palankūs veiksmai – tvarios praktikos įgyvendinimas apgyvendinimo valdyje, restoranų ir kelionių veiklose, apsaugančios natūralias ekosistemas ir gyvūnų gerovę

Asmeniniai ir profesiniai pasirinkimai – asmenų ir turizmo įmonių skatinimas kasdienėje veikloje bei priimant sprendimus laikytis tvaraus elgesio (tvarus valgiaraštis, tvaraus maitinimosi įpročiai)

VALANDOS

Teorija

Praktinis mokymas

Vertinimas

Individualus mokymasis

60 min

45 min

30 min

90 min

Rekomenduojamas darbo krūvis: 3 akademinės valandos (135 min.), skirtos organizuotiems mokymams (teorija ir praktika) ir vertinimo veikloms. Savarankiškas mokymasis neįskaičiuojamas į bendrą darbo krūvį, o jo trukmė priklauso nuo besimokančiojo tempo.

TEMOS KODAS
T 03

TEMOS
PAVADINIMAS

**TVARAUS VARTOJIMO IR IŠTEKLIŲ NAUDOJIMO EFEKTYVUMO SKATINIMAS,
SIEKiant SUMAŽINTI POVEIKĮ APLINKAI**

ESCO
NUORODA

IMTIS VEIKSMŲ NEIGIAMAM VARTOJIMO POVEIKIUI SUMAŽINTI

TEMOS APŽVALGA

Šioje temoje pagrindinis dėmesys skiriamas tvaraus vartojimo modelių skatinimui ir išteklių naudojimo efektyvumo gerinimui turizmo sektoriuje, siekiant sumažinti poveikį aplinkai. Integruojant tvarumo principus į kasdienę veiklą, siekiama skatinti etišką ir sąmoningą vartojimą tarp asmenų ir organizacijų. Pagrindiniai aspektai apima atliekų mažinimą, gamtos išteklių naudojimo optimizavimą ir aplinką tausojančios praktikos skatinimą asmeniniame ir profesiniame kontekste.

Temoje taip pat pabrėžiama, kaip svarbu įvertinti ir suprasti vartojimo įpročių pasekmes aplinkai, įgalinant turizmo specialistus ir suinteresuotąsias šalis priimti pagrįstus sprendimus, palaikančius ilgalaikius tvarumo tikslus. Taikant praktines priemones ir švietimą, ši tema siekia paskatinti teigiamus elgsenos pokyčius ir įteigti atsakomybės kultūrą pramonėje, derinant su pasaulinėmis aplinkos ir žalosios darbotvarkės iniciatyvomis.

MOKYMOSI **TIKSLAI**

1. Stiprinti besimokančiųjų supratimą apie tvarų vartojimą ir efektyvų išteklių naudojimą, siekiant sumažinti poveikį aplinkai;
2. Plėsti besimokančiųjų informuotumą apie aplinkos pėdsaką ir išteklių vartojimo bei (maisto ir plastiko) atliekų susidarymo pasekmes;
3. Suteikti besimokantiejiems reikalingus įgūdžius, kad būtų galima nustatyti ir įgyvendinti išteklių efektyvumo strategijas asmeniniame ir profesiniame kontekste bei skatinti tvarią praktiką;
4. Ugdyti besimokančiųjų gebėjimus prisitaikyti prie pokyčių ir lanksčiai teikti paslaugas bei skatinti tvarias alternatyvas tradicinei praktikai;
5. Stiprinti besimokančiųjų kompetencijas kurti ir diegti aplinką tausojančias praktikas darbo vietoje.

SIEKIAMI MOKYMOSI REZULTATAI

Žinios

- ✓ Suprasti turizmo poveikį aplinkai ir tausojančio vartojimo principų taikymo būtinybę, siekiant mažinti poveikį aplinkai.
- ✓ Paaiškinti atliekų mažinimo būdus, įskaitant alternatyvas vienkartiniam plastikui, ir maisto atliekų valdymą.
- ✓ Nustatyti pagrindines efektyvaus išteklių naudojimo strategijas asmeniniame ir profesiniame kontekste, įskaitant energijos, vandens ir medžiagų taupymą.
- ✓ Atpažinti per didelio vartojimo pasekmes aplinkai ir apgalvoto pirkimo bei bendro išteklių naudojimo naudą.

Įgūdžiai

- ✓ Lanksčiai teikti paslaugas / taikyti sprendimus, siekiant išvengti vienkartinio plastiko ir maisto atliekų, bei skatinti tvarias alternatyvas tradicinei praktikai.
- ✓ Kurti strategijas, kaip išvengti vienkartinio plastiko ir maisto atliekų naudojimo.
- ✓ Taikyti tvaraus išteklių valdymo praktiką, įskaitant energijos vartojimo efektyvumą ir maisto atliekų tvarkymą.
- ✓ Mažinti vandens ir energijos sąnaudas.

Kompetencijos

- ✓ Prisiimti atsakomybę už asmeninių ir profesinių veiksmų poveikio aplinkai sumažinimą, priimant tvarius sprendimus.
- ✓ Pagrįstai rinktis tvarų vartojimą ir gyvenimo būdą.
- ✓ Įvertinti ir tobulinti efektyvius išteklius ir atliekų mažinimo praktiką darbo vietoje.
- ✓ Įsipareigoti kurti aplinkai žalingo elgesio poveikio mažinimo sprendimus.

MOKYMO METODIKA

TEMA

Tvaraus vartojimo ir išteklių efektyvumo principai
Atliekų tvarkymas ir perteklinio vartojimo alternatyvos
Elgesio pokyčiai, siekiant ilgalaikio tvarumo

VALANDOS

Teorija	Praktinis mokymas	Vertinimas	Individualus mokymasis
60 min	45 min	30 min	90 min

Rekomenduojamas darbo krūvis: 3 akademinės valandos (135 min.), skirtos organizuotiems mokymams (teorija ir praktika) ir vertinimo veikloms. Savarankiškas mokymasis neįskaičiuojamas į bendrą darbo krūvį, o jo trukmė priklauso nuo besimokančiojo tempo.

TEMOS KODAS
T 04

TEMOS
PAVADINIMAS

„NULIO ATLIEKŲ“ PRAKTIKOS TOBULINIMAS IR TVARUS MOBILUMAS SIEKiant APSAUGOTI APLINKĄ

ESCO
NUORODA

IMTIS VEIKSMŲ TARŠAI MAŽINTI

TEMOS APŽVALGA

Ši tema sprendžia aplinkosaugos problemas, integruojant „nulio atliekų“ principus ir tvaraus judumo praktiką, siekiant sumažinti taršą ir sumažinti žalą ekosistemoms. Pagrindinis dėmesys skiriamas atliekų poveikiui, ypač jūros aplinkai, kur netinkamas atliekų tvarkymas kelia grėsmę biologinei įvairovei.

Besimokantieji išnagrinės atliekų mažinimo strategijas, įskaitant rūšiavimą, perdirbimą ir kompostavimą, kad įgyvendintų veiksmingą „nulio atliekų“ turizmo ir svetingumo praktiką. Tvarus transportas pabrėžiamas kaip esminis komponentas, skatinantis ekologiškas mobilumo galimybes turizmui ir laisvalaikiui, siekiant sumažinti anglies pėdsaką ir skatinti švaresnius keliavimo įpročius.

MOKYMOSI TIKSLAI

1. Ugdyti besimokančiųjų supratimą apie atliekų poveikį aplinkai, ypač jūrų ekosistemoms, ir „nulio atliekų“ praktikos svarbą;
2. Supažindinti besimokančiuosius su efektyviomis atliekų tvarkymo strategijomis, tokiomis kaip perdirbimas, kompostavimas ir atliekų rūšiavimas, vykdant turizmo veiklą;
3. Paaiškinti darnaus transporto principus ir jų svarbą, siekiant mažinant anglies pėdsaką turizmo ir laisvalaikio veiklose;
4. Ugdyti mokinio įgūdžius, siekiančius identifikuoti ir šalinti nepavojingas atliekas;
5. Stiprinti besimokančiųjų gebėjimus vertinti ir parinkti darnias transporto priemones su turizmu susijusiai veiklai.

SIEKIAMI MOKYMOSI REZULTATAI

Žinios

- ✓ Suprasti atliekų poveikį aplinkai, ypač jūrų ekosistemoms, ir „nulinio atliekų“ praktikos svarbą.
- ✓ Paaiškinti atliekų tvarkymo strategijas, tokias kaip perdirbimas, kompostavimas ir atliekų rūšiavimas turizmo veikloje.
- ✓ Suprasti tvaraus transporto principus ir jo svarbą mažinant anglies pėdsaką turizmo ir laisvalaikio veiklose.

Įgūdžiai

- ✓ Išmesti nepavojingas atliekas arba šiukšles.
- ✓ Efektyviai nustatyti ir įgyvendinti praktinius atliekų tvarkymo metodus svetingumo ir turizmo srityse.
- ✓ Integruoti „nulinio atliekų“ principus ir tvarią praktiką į kasdienę veiklą.
- ✓ Gebėti įvertinti ir parinkti ekologiškas transporto galimybes asmeniniam ir profesionaliam naudojimui.

Kompetencijos

- ✓ Įgyvendinti ir skatinti tvaraus atliekų tvarkymo strategijas, pritaikytas konkrečioms turizmo operacijoms.
- ✓ Vadovauti pastangoms, skatinačioms atliekų tvarkymą ir tvarų transportavimą.
- ✓ Demonstruoti įsipareigojimą siekti tvarumo, nuolat vertinant ir pritaikant veiklą, kad sumažinti žalą aplinkai.

MOKYMO METODIKA

TEMA

„Nulinio atliekų“ principai ir praktika (atliekų rūšiavimas, perdirbimas ir kompostavimas) turizme, siekiant sumažinti žalą aplinkai

Tvarus transportas laisvalaikio turizme – aplinką tausojančių asmeninio ir profesinio judėjimo galimybių, įskaitant turizmą ir laisvalaikio veiklą, skatinimas

Tvarios praktikos integravimas į turizmo veiklą

VALANDOS

Teorija

Praktinis mokymas

Vertinimas

Individualus mokymasis

60 min

45 min

30 min

90 min

Rekomenduojamas darbo krūvis: 3 akademinės valandos (135 min.), skirtos organizuoti mokymams (teorija ir praktika) ir vertinimo veikloms. Savarankiškas mokymasis neįskaičiuojamas į bendrą darbo krūvį, o jo trukmė priklauso nuo besimokančiojo tempo.

TEMOS KODAS
T 05

TEMOS
PAVADINIMAS

TVARIOS PRAKTIKOS TAIKYMAS PER VEIKSMINGĄ BENDRAVIMĄ IR LYDERYSTĘ

ESCO
NUORODA

[TRAUKTI KITUS Į APLINKĄ TAUSOJANTĮ ELGESĮ]

TEMOS APŽVALGA

Ši tema padės besimokantiejiems įgyti įgūdžių, reikalingų siekiant įtraukti kitus į aplinkai nekenksmingą elgesį, ypatingą dėmesį skiriant jų pritaikymui turizmo sektoriaus specifikoje.

Ši tema suteiks besimokantiejiems gilesnį supratimą apie asmeninio pavyzdžio svarbą ir tinkamą veiksmingo bendravimo naudojimą, siekiant įkvėpti kitus tvariam elgesiui. Tai skatins besimokančiuosius imtis iniciatyvaus vaidmens tiek asmeninėje, tiek profesinėje aplinkoje, siekiant motyvuoti kolegas, svečius ir bendruomenes imtis aplinkai nekenksmingų veiksmų ir įpročių, taip stiprinant besimokančiųjų lyderystę ir įtakojančius įgūdžius, siekiant teigiamų pokyčių tvarumo srityje. Galiausiai, ši tema suteiks besimokantiejiems įgūdžių atpažinti, analizuoti ir naudoti informaciją propaguojant, didinant sąmoningumą ir teikiant praktines rekomendacijas turizmo srityje, siekiant įkvėpti entuziazmą gamtai ir skatinti aplinką tausojantį elgesį.

Tema prisideda prie skaitmeninių, bendravimo ir lyderystės įgūdžių stiprinimo, kartu skatina kritinį ir kūrybišką mąstymą.

MOKYMOSI TIKSLAI

1. Supažindinti besimokančiuosius su pagrindiniais elgesio įtakos modeliais ir požūriais, paaiškinant elgesio modelio elementus ir pabrėžiant asmeninio pavyzdžio, lyderystės ir bendravimo svarbą, įtraukiant kitus į aplinkai draugišką elgesį;
2. Supažindinti besimokančiuosius su praktinėmis strategijomis ir turizmo sektoriui būdingomis priemonėmis, kurios gali būti naudojamos informuojant ir įkvėpiant kitus tapti „žaliais“;
3. Tobulinti besimokančiųjų bendravimo ir motyvavimo įgūdžius bei gebėjimą identifikuoti, pasirinkti ir naudoti tinkamus komunikacijos būdus ir metodus, skirtus tvarumo propagavimui įvairiose situacijose;
4. Stiprinti besimokančiųjų skaitmeninius ir pristatymo įgūdžius, ypač meninės, vaizdinės ar mokomosios medžiagos kūrimo įgūdžius;
5. Ugdyti teigiamą aktyvaus įsitraukimo, bendravimo ir bendradarbiavimo požūrį, siekiant įkvėpti ir įtraukti kitus į aplinkai nekenksmingą elgesį.

SIEKIAMI MOKYMOSI REZULTATAI

Žinios

- ✓ Apibūdinti elgesio modelio elementus ir suprasti asmeninio elgesio ir bendravimo vaidmenį darant įtaką kitiems;
- ✓ Įgyti žinių apie įvairias komunikacijos technikas ir skaitmenines priemones bei suprasti jų naudojimo įvairiose situacijose naudą;
- ✓ Suvokti lyderystės, asmeninio pavyzdžio ir veiksmingo bendravimo principus, skatinant tvarų elgesį, įskaitant strategijas, kaip daryti įtaką ir įtikinti kitus.

Įgūdžiai

- ✓ Rinkti, tvarkyti ir teikti įvairaus pobūdžio informaciją įvairiais formatais, kad būtų skatinamas aplinkai nekenksmingas elgesys;
- ✓ Pasirinkti ir taikyti tinkamus komunikacijos būdus, pritaikytus konkrečioms auditorijoms ir kontekstams, siekiant propaguoti tvarumą;
- ✓ Efektyviai naudoti skaitmenines priemones (pvz. pristatymų programinę įrangą, internetines platformas) meninei, vaizdinei ar mokomajai medžiagai kurti.

Kompetencijos

- ✓ Propaguoti tvarią praktiką profesinėje ir bendruomeninėje aplinkoje;
- ✓ Įtakoti požiūrį ir elgesį nukreiptą į tvarumą, naudojant įtikinamą bendravimą, asmeninį pavyzdį ir motyvavimo metodus;
- ✓ Bendradarbiauti su kitais, kad puoselėti atsakomybės už aplinką kultūrą savo darbo vietoje ir platesnėje bendruomenėje;
- ✓ Įtikinti ir įkvėpti veikti per aiškią, pasitikinčią ir paveikią komunikaciją.

MOKYMO METODIKA

TEMA

Įtaka – lygiai, modeliai ir požiūriai. Elgesio įtaka. Asmeninis pavyzdys ir lyderystė.

Bendravimas, informuotumo didinimas ir tvarumo propagavimas – veiksmingi būdai įkvėpti kitus elgtis „žaliai“.

Įtaka praktiškai – plataus spektro veiklų ciklas.

VALANDOS

Teorija

Praktinis mokymas

Vertinimas

Individualus mokymasis

60 min

45 min

30 min

90 min

Rekomenduojamas darbo krūvis: 3 akademinės valandos (135 min.), skirtos organizuotiems mokymams (teorija ir praktika) ir vertinimo veikloms. Savarankiškas mokymasis neįskaičiuojamas į bendrą darbo krūvį, o jo trukmė priklauso nuo besimokančiojo tempo.

TEMOS KODAS T 06

TEMOS PAVADINIMAS

ETINIO SĄMONINGUMO UGDYMAS, SIEKiant ĮVERTINTI IR SUMAŽINTI ASMENS IR DARBO VIETOS ELGESIO POVEIKĮ APLINKAI

ESCO NUORODA

ĮVERTINTI ASMENINIO ELGESIO POVEIKĮ APLINKAI

TEMOS APŽVALGA

Ši tema padės besimokantiejiems įgyti įgūdžių, reikalingų įvertinti asmeninio elgesio poveikį aplinkai tiek asmeniniame gyvenime, tiek kasdieniniame darbe.

Temoje pabrėžiamas esminis asmenų vaidmuo prisidedant prie pasaulinių pastangų siekiant tvarumo. Nagrinėjant pagrindinius veiksnius, turinčius įtakos šiuolaikiniame gyvenimo būdui ir vartojimo modeliams, bei aptariant individualių pasirinkimų ir veiksmų reikšmę, ši tema siekia skatinti besimokančiųjų aplinkosauginį sąmoningumą. Ji skatina besimokančiuosius įvertinti savo poveikį aplinkai (tiek teigiamą, tiek neigiamą) ir, remiantis šiuo vertinimu, nustatyti galimybes, siekiant keisti asmeninio gyvenimo būdo pasirinkimus ir priimant tvaresnius sprendimus, mažinančius asmeninio ir darbo vietos elgesio poveikį aplinkai.

Ši tema padės stiprinti planavimo, sprendimų priėmimo, analitinio mąstymo ir savęs vertinimo įgūdžius.

MOKYMOSI TIKSLAI

1. Didinti besimokančiųjų supratimą apie asmeninių pasirinkimų ir individualių veiksmų vaidmenį bei reikšmę siekiant darnaus vystymosi, paaiškinant santykius tarp grupių ir individų, bendrus grupių procesus (kaip konformizmas, grupės įtaka ir grupių tarpusavio priklausomybė) bei savarankiško elgesio kliūtis;
2. Supažindinti besimokančiuosius su pagrindiniais veiksniais, turinčiais įtakos šiuolaikinių žmonių gyvenimo būdui ir vartojimo įpročiams, kartu ugdant supratimą apie asmens ir darbo vietos elgesio (kiekybinį ir kokybinį) poveikį aplinkai;
3. Nustatyti savo gyvenimo būdo redagavimo galimybes ir paskatinti besimokančiuosius priimti tvarius asmeninio ir profesinio gyvenimo būdo sprendimus, siekiant sumažinti poveikį aplinkai;
4. Ugdyti besimokančiųjų įsivertinimo įgūdžius, didžiausią dėmesį skiriant asmeninio ir darbo vietos elgesio poveikio aplinkai vertinimui;
5. Ugdyti etinį sąmoningumą, siekiant įvertinti ir sumažinti asmeninio ir profesinio elgesio poveikį aplinkai.

SIEKIAMI MOKYMOSI REZULTATAI

Žinios

- ✓ Suprasti individualių pasirinkimų ir veiksmų vaidmenį bei svarbą siekiant darnaus vystymosi;
- ✓ Paaikškinti santykius tarp grupių ir individų bei atpažinti bendrus grupių procesus ir kliūtis, trukdančias savarankiškam elgesiui;
- ✓ Suprasti, kaip žmonių gyvenimo būdas ir vartojimo pasirinkimas turi įtakos tvarumui ir aplinkos atsparumui;
- ✓ Nustatyti veiksmus, kurių galima imtis, siekiant pakeisti asmeninį gyvenimą ir elgesį darbo vietoje, kad būtų sumažintas žalingas poveikis aplinkai.

Įgūdžiai

- ✓ Įveikti individualaus elgesio grupėje kliūtis ir priimti apgalvotus sprendimus bei veiksmus siekiant tvarumo;
- ✓ Įvertinti asmeninio elgesio poveikį aplinkai ir taikyti kitokius pasirinkimus, siekiant teisingo ir tvaraus pokyčio;
- ✓ Kurti sprendimus žalingam elgesiui keisti;
- ✓ Įvertinti ir pasirinkti tvarias alternatyvas tradicinei praktikai.

Kompetencijos

- ✓ Asmeninis tobulėjimas mokantis visą gyvenimą ir keičiant gyvenimo būdą;
- ✓ Sprendimų priėmimas ir strateginis savo gyvenimo būdo, vartojimo pasirinkimų ir elgesio planavimas asmeniniame bei profesiniame kontekste, siekiant sumažinti poveikį aplinkai;
- ✓ Aplinkos apsauga imantis nuolatinių veiksmų asmeniniam ir darbo elgesiui redaguoti, siekiant tvarumo.

MOKYMO METODIKA

TEMA

Tvarumas ir individualių veiksmų vaidmuo. Individualios ir kolektyvinės (grupinės) vertybės ir nuostatos

Veiksniai, formuojantys gyvenimo būdą ir vartojimą. Atskirų veiksmų poveikio matavimas

Gyvenimo būdo pasirinkimų redagavimas: tvarus sprendimų priėmimas asmeniniame gyvenime ir darbo vietoje

VALANDOS

Teorija

Praktinis mokymas

Vertinimas

Individualus mokymasis

60 min

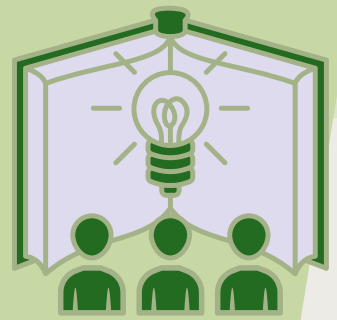
45 min

30 min

90 min

Rekomenduojamas darbo krūvis: 3 akademinės valandos (135 min.), skirtos organizuotiems mokymams (teorija ir praktika) ir vertinimo veikloms. Savarankiškas mokymasis neįskaičiuojamas į bendrą darbo krūvį, o jo trukmė priklauso nuo besimokančiojo tempo.

PEDAGOGINIS POŽIŪRIS



MOKYMO STRATEGIJA

TRANS4GREEN mokymo programa išnaudoja teminės mokymo strategijos, sujungiančios skirtingus dalykus į bendrą temą, pranašumus, skatinant holistinį supratimą ir pabrėžiant tarpdisciplininį mokymąsi. Viena vertus, šis metodas palengvina sklandų TRANS4GREEN temų integravimą į pasirinktus turizmo profesinio mokymo programų pagrindinius dalykus. Kita vertus, įtraukiant besimokančiuosius į temą per įvairias veiklas, sukurama nuolatinė mokymosi patirtis..

Pasirinktas metodas atitinka Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. OECD) dokumento “2022 m. aukščiausio lygio susitikimas dėl įgūdžių: lygiateisiškumo ir tvarumo įgūdžių stiprinimo” (angl. Skills Summit 2022: Strengthening Skills for Equity and Sustainability) rekomendacijas dėl profesinio mokymo kokybės ir prieinamumo gerinimo.

PEDAGOGINIS POŽIŪRIS IR MOKYMO MEDŽIAGA

Be to, TRANS4GREEN mokymo programa taiko **į besimokantįjį ir į praktiką orientuotą pedagoginį požiūrį**, kuris integruoja aktyvius mokymosi metodus, siekiant veiksmingai ugdyti žaliuosius transversaliuosius įgūdžius. Aktyvus mokymasis įtraukia besimokančiuosius, skatindamas juos dalyvauti mokymosi procese, o ne pasyviai įsisavinti informaciją. **Tai apima problemų sprendimą bendradarbiaujant, diskusijas, debatus, kritinę analizę ir praktinę veiklą.** Dėstytojai veikia kaip pagalbininkai, o ne kaip lektoriai, vadovaujantys besimokantiejiems, kai jie tyrinėja ir taiko įvairias koncepcijas. Tyrimai rodo, kad veiksmingi aktyvaus mokymosi metodai apjungia praktinį, sąmoningą ir nuoširdų požiūrį, skatinantį ne tik pažintinį įsitraukimą, bet ir emocinę bei socialinę paramą.

Nors įgyvendinant aktyvųjį mokymąsi reikia pastangų ir kūrybiškumo, jį galima sklandžiai integruoti į esamus kursus taikant struktūrizuotą laipsnišką metodą, siekiant pagerinti įsitraukimą į mokymąsi ir mokymosi rezultatus.

Įvairūs mokymosi kontekstai, pvz. klasės dydis, grupės dinamika, sinchroninis arba asinchroninis mokymasis ir virtualios arba fizinės erdvės, siūlo įvairias galimybes taikyti aktyvaus mokymosi metodikas. TRANS4GREEN mokymo programa pripažįsta, kad sėkmingas problemos sprendimas, kaip pabrėžiama aktyvaus mokymosi metodais, nebūtinai veda į prasmingą mokymąsi. Tikras mokymasis vyksta tada, kai besimokantieji suvokia ir įsisavina pagrindinę vienijančią teoriją.



Todėl, siekiant maksimaliai padidinti aktyvaus mokymosi naudą, TRANS4GREEN programa taiko teorines koncepcijas įtraukiančiose pristatymuose, kad paaiškintų pagrindines idėjas ir pademonstruotų jų tarpusavio ryšį. Tuomet šios sąvokos yra kontekstualizuojamos atliekant atvejų analizę ir problemomis grįstą mokymąsi (*angl. problem-based learning - PBL*), kurie pabrėžia jų taikymą realioje profesinėje aplinkoje. Galiausiai, siūlomi **scenarijais grįsti mokymosi atvejai** sudaro saugią ir įtraukią aplinką, kurioje besimokantieji taiko savo žinias sprenddami problemas. Šis požiūris pripažįsta, kad klaidų darymas, kova su koncepcijomis ir sprendimų ieškojimas yra esminės mokymosi proceso dalys. Šie metodai leidžia besimokantiejiems pritaikyti žaliuosius įgūdžius realioje aplinkoje, o tai labai svarbu TRANS4GREEN mokymo procesui.

Mokymo programą sudaro kuruojami mokymai (apimantys teorinių koncepcijų ir PBL bei scenarijais grįsto mokymosi dalių pristatymą), tačiau taip pat siūloma skirti laiko individualiam mokymuisi, kai besimokantieji skatinami toliau tyrinėti temą patys arba dirbti su užduotimis ir projektais.

Sukurtas mokomosios medžiagos rinkinys (*angl. TRANS4GREEN ToolBox*) tam, kad būtų lengviau vykdyti mokymus:

- 1) Temos apžvalga
- 2) Konceptualus pristatymas
- 3) Scenarijais grįsti atvejai
- 4) Užduotys ir vertinimo testai.

Papildomai, vykdydami mokymo programą, organizatoriai ar lektoriai taip pat gali naudoti arba sukurti:

1. Interaktyvius pristatymus ir informacinius lapelius;
2. Patikimų šaltinių (tokių kaip Europos aplinkos agentūra, ES mokslo centras, UNWTO ir kt.) pateikiamą infografiką ir vaizdinius vadovus;
3. Vaizdo įrašus ir (arba) vaizdo pamokas – kai kurios yra siūlomos *1 priede*;
4. Vyriausybės ir industrijos ataskaitas apie tvaraus turizmo praktiką, etišką tiekimą ir aplinkos apsaugą;
5. Vietinius / regioninius sėkmingos tvarumo iniciatyvos pavyzdžius (atvejų analizes).

Platus literatūros sąrašas pateikiamas šio dokumento *2 priede*, kaip rekomenduojama šioje metodikoje, skirtas skaityti, siekiant padėti besimokančiajam mokytis.

Visos temos sukurtos taip, kad būtų tinkamos pristatyti įvairiais mokymo būdais, kurie apima mokymosi aplinką ir dalyvių poreikius. Norint išnaudoti savo galimybes, lektoriams/organizatoriams reikės kompiuterio, interneto ir pristatymo įrangos.

VERTINIMAS IR ĮSIVERTINIMAS

Kadangi TRANS4GREEN mokymo programa dar nėra oficialiai integruota į profesinio mokymo programas, labai svarbu įvertinti ir pripažinti besimokančiųjų pastangas taikant struktūrizuotą vertinimo procesą. Norint tai pasiekti, rekomenduojama trijų lygių vertinimo sistema, pagrįsta Kirkpatrick modeliu.

1 lygis: Reakcija

Šiame pirminiame vertinimo lygmenyje dėmesys yra sutelkiamas į besimokančiųjų įsitraukimą, suvokimą ir mokymo svarbą savo studijų sričiai ar profesijai. Tikslas yra nustatyti, ar dalyviams ši programa yra patraukli, naudinga ir tinkama. Tai galima išmatuoti atliekant **apklausas po mokymų** (kurios paprastai atpažįstamos kaip „šypsenos lapai“), kur besimokantieji pateikia atsiliepimus apie savo patirtį, įskaitant turinio tinkamumą, mokymo metodus ir bendrą pasitenkinimą.

2 lygis: Mokymasis

Šiame etape pagrindinis dėmesys yra skiriamas vertinimui, ar besimokantieji įgijo **numatytų žinių, įgūdžių, požiūrių, pasitikėjimo ir įsipareigojimo** tvaraus turizmo praktikai. Mokymosi vertinimai gali būti įvairių formų, įskaitant:

- **Testus ir klausimynus** - siekiant matuoti teorines žinias.
- **Aplankus, projektus ir užduotis** - siekiant įvertinti praktinius įgūdžius.
- **Individualias arba bendradarbiavimo užduotis**, varijuojančias nuo trumpų pratimų iki išsamios analizės.
- **Refleksijas žodžiu arba raštu** - siekiant įvertinti gilesnį supratimą.

Vertinimai gali būti formuojantys (grįžamojo ryšio teikimas tobulėjimui) arba apibendrinantys (prisidedantys prie galutinio vertinimo). Tikslas yra skatinti teigiamą mokymosi požiūrį ir tvarius mokymosi įpročius, o ne skatinti besimokančiuosius paskutinę minutę įsiminti išmokus dalykus.

3 lygis: Elgsena

Galutinis lygis įvertina, ar besimokantieji taiko įgytus įgūdžius realiame pasaulyje. Šiame vertinime daugiausia dėmesio skiriama elgesio pokyčiams ir praktiniam žaliųjų įgūdžių taikymui darbo vietoje ar ugdymo aplinkoje. Elgsenos pokyčių stebėjimas padeda nustatyti mokymo efektyvumą ir išryškina galimas kliūtis įgyvendinimui, pavyzdžiui, organizacinius suvaržymus arba institucinės paramos trūkumą. Pokyčių trūkumas nebūtinai rodo neveiksmingą mokymą, bet gali reikšti, kad norint sukurti tvarią mokymosi aplinką, reikia struktūrinių ar kultūrinių koregavimų.

Jei mokymasis vyksta darbo aplinkoje, vertinimas gali apimti galutinį, t.y. **4 lygmenį – Rezultatus**, kur organizacijos turėtų vertinti mokymo rezultatus pagal iš anksto nustatytus rodiklius, tokius kaip maisto atliekų mažinimas, energijos ir vandens suvartojimas, perdirbimas ir kt.

TRUMPAS VADOVAS APIE VERTINIMO ĮGYVENDINIMĄ

Taikydami šias vertinimo strategijas, lektoriai gali užtikrinti, kad besimokantieji ne tik įgytų žinių, bet ir gebėtų pritaikyti žaliuosius įgūdžius profesinėje veikloje, prisideddami prie tvaresnės turizmo industrijos.

1

REAKCIJA (BESIMOKANČIŲJŲ ĮSITRAUKIMAS IR GRĮŽTAMASIS RYŠYS)

- Naudokite **apklausas** arba neformalius **pokalbius**, kad surinktumėte besimokančiųjų atsiliepimus apie mokymų veiksmingumą ir aktualumą.
- Klausimai, į kuriuos verta atsižvelgti:
 - 1.Ar besimokantiejiems turinys atrodė įdomus ir naudingas?
 - 2.Ar mokymai buvo pritaikomi jų darbo ar studijų srityje?

2

MOKYMASIS (ŽINIŲ IR ĮGŪDŽIŲ ĮSISAVINIMAS)

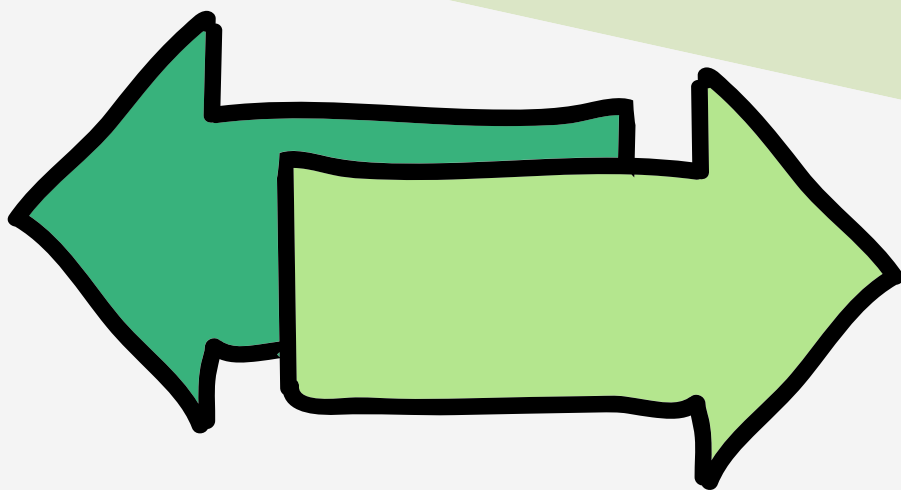
- Taikykite įvairius vertinimo metodus, atsižvelgiant į mokymosi tikslus:
 - 1.**Testai** ir **klausimynai** - teorinių žinių patikrinimui.
 - 2.**Atvejų analizės** ir **scenarijais grįstos užduotys** - problemų sprendimo įgūdžiams įvertinti.
 - 3.**Projektai** ir **pristatymai** - praktiniam žaliųjų įgūdžių taikymui įvertinti.

3

ELGSENA (PRITAIKYMAS REALIOSE SITUACIJOSE)

- Sekite besimokančiųjų elgsenos pokyčius po mokymų:
 - 1.**Savirefleksijos pratimai** – besimokantieji įsivertina savo tvarius įpročius.
 - 2.**Stebėjimas darbo vietoje** – jei įmanoma, analizuojama, kaip besimokantieji taiko tvarumo praktiką.
 - 3.**Lektoriaus grįžtamasis ryšys** – vertinamas besimokančiųjų gebėjimas taikyti tvaraus turizmo praktikas.

**TRANS4GREEN MOKYMŲ
INTEGRACIJA Į SKIRTINGUS
MOKYMOSI KONTEKSTUS.
MOKYMŲ ORGANIZAVIMAS,
PRITAIKYTAS SPECIALIŲ
POREIKIŲ TURINČIŲ
BESIMOKANČIŲJŲ
POREIKIAMS**



TRANS4GREEN mokymo programa sukurta taip, kad būtų lengvai pritaikoma įvairiuose švietimo, profesiniuose ir geografiniuose kontekstuose.

TRANS4GREEN PROGRAMOS INTEGRACIJA Į KITUS KONTEKSTUS

Teminė struktūra, teminis požiūris ir dėmesys transversaliems žaliesiems įgūdžiams daro TRANS4GREEN mokymo programą tinkama integruoti į skirtingus mokymo ir mokymosi kontekstus.

Programa turi platų pritaikymo potencialą neformalaus mokymosi visą gyvenimą ir mokymo darbo vietos aplinkoje, taip pat pirminio ir tęstinio profesinio mokymo sistemose. Iš tiesų, tai ypač veiksminga suaugusiesiems, nes jie geriausiai mokosi, kai mokymasis įtraukiamas į kontekstą, pavyzdžiui, jų darbo aplinką, ir kai programa yra praktiška bei orientuota į problemas (OECD, 2022).

PRITAIKYMAS ĮVAIRIEMS ŠVIETIMO KONTEKSTAMS

Vienas iš pagrindinių TRANS4GREEN programos privalumų yra jos dermė su Europos įgūdžių, kompetencijų, kvalifikacijų ir profesijų (ESCO) sistema, užtikrinančia skirtingų nacionalinių profesinio mokymo programų suderinamumą. Programos temos, apimančios tvaraus turizmo praktiką, gali būti sklandžiai integruotos į esamus pirminio profesinio mokymo (IVET), tęstinio profesinio mokymo (CVET) ir mokymosi visą gyvenimą (LLLL) mokymo modulius. Be to, lanksti vertinimo metodika leidžia švietimo įstaigoms pritaikyti vertinimo metodus pagal savo konkrečius teisės aktų reikalavimus ir mokymosi rezultatus.

TAIKYMAS ĮVAIRIOSE PRAMONĖS ŠAKOSE

Mokymo programa pirmiausia buvo sukurta turizmo sektoriui, todėl ji taikoma visoms šio sektoriaus profesijoms ir profesinėms sritims. Kaip paaiškinta anksčiau, scenarijų atvejais ypatingas dėmesys skiriamas viešbučio administratoriaus, padavėjo / barmeno ir kelionių agento / konsultanto pareigoms. Tačiau, įvertinant tai, kad programą galima atsisiųsti ir redaguoti, įvedus nedidelius pakeitimus, ji gali tapti veiksmingu ištekliu daugeliui kitų turizmo darbų (pareigybių).

Pagrindinis dėmesys skiriamas transversaliems įgūdžiams ir tvarumo principams tam, kad TRANS4GREEN programa būtų plačiai taikoma kitose pramonės šakose, įskaitant ne turizmo sektorius, tokius kaip verslo ir administravimo, IKT ir kt.

MOKYMAI, PRITAIKYTI SPECIALIŲ POREIKIŲ TURINČIŲ BESIMOKANČIŲJŲ POREIKIAMS

TRANS4GREEN pripažįsta, kad specialių poreikių turintys besimokantieji asmenys, pavyzdžiui, iš kaimo vietovių, asmenys, turintys nedidelę negalią arba turintys socialinių ir ekonominių problemų, kuriems turizmo sektorius išlieka perspektyvia įsidarbinimo galimybe, gali susidurti su unikaliomis kliūtimis dalyvauti mokymuose. Siekiant užtikrinti visapusišką ir aktyvų jų dalyvavimą, TRANS4GREEN mokymo programa sukurta taip, kad būtų įtrauki ir prieinama. TRANS4GREEN įrankių rinkinio (*angl. ToolBox*) ištekliai yra prieinami pritaikytais formatais, tenkinant nustatytus poreikius. Be to, šie ištekliai pateikiami redaguojamomis versijomis, todėl lektoriai ar organizatoriai gali individualizuoti turinį taip, kad jis atitiktų konkrečius atskirų besimokančiųjų ar mokymo grupių poreikius.

Be to, TRANS4GREEN gairėse (*angl. TRANS4GREEN Guide*) pateikiamos išsamios instrukcijos, kaip organizuoti mokymus specialių poreikių turintiems besimokantiejiems, siūlant vertingus išteklius suinteresuotoms šalims.

PAGRINDINIAI METODIKOS PRITAIKYMO SKIRTINGIEMS ŠVIETIMO KONTEKSTAMS ŽINGSNIAI

Vadovaujantis šiais žingsniais, metodika gali būti sėkmingai integruojama ir pritaikoma įvairiuose sektoriuose bei švietimo kontekstuose, skatinant platesnį poveikį tvarumo švietimui ir darbo rinkos plėtrai.

1	NUSTATYKITE TINKAMUS MODULIUS IR MOKYMO APLINKAS • Nustatykite profesinio mokymo (VET) / viso gyvenimo mokymosi (LLL) kursus ar darbo vietoje vykdomus mokymus, kuriems ši metodika galėtų būti naudinga; • Vertinkite, kaip tvarumo kompetencijos dera su konkrečiam sektoriui būdingais įgūdžiais ir darbo rinkos poreikiais; • Užtikrinkite, kad integracija atitiktų nacionalinius ar regioninius švietimo ir mokymo standartus.
2	PRITAIKYKITE SAVO MOKYMO POREIKIAMS • Nustatykite modulius, į kuriuos galima integruoti mokymo programą; • Pasirinkite įgyvendinimo būdą, pavyzdžiui, kaip savarankiškų modulių dalį ar kaip visos programos; • Pritaikykite mokymo turinį, atsižvelgdami į naujo sektoriaus ar švietimo aplinkos iššūkius ir galimybes.
3	PRITAIKYKITE TURINĮ TIKSLINĖMS GRUPĖMS IR NAUDOKITĖS PAGALBINĖMIS PRIEMONĖMIS • Naudokitės TRANS4GREEN priemonių rinkiniu (<i>angl. ToolBox</i>) ir TRANS4GREEN gairėmis (<i>angl. Guidelines</i>) mokymų struktūravimui; • Modifikuokite atvejų analizes, praktines užduotis ir realaus pasaulio pavyzdžius, kad jie būtų aktualūs skirtingoms besimokančiųjų grupėms.
4	ĮGYVENDINKITE IR VERTINKITE MOKYMUS • Suteikite pakankamai laiko ir pagalbos lektoriams, kad jie galėtų gerai susipažinti su tvarumo sąvokomis ir aktyvaus mokymosi metodais; • Skatinkite kolegų mokymąsi ir žinių dalijimąsi tarp pedagogų, kad metodika būtų sėkmingai taikoma; • Taikykite vertinimo sistemas besimokančiųjų pažangai ir metodikos veiksmingumui stebėti; • Rinkite grįžtamąjį ryšį iš lektorių ir dalyvių, kad galėtumėte tobulinti mokymo medžiagą ir jos pateikimo būdus.

1 PRIEDAS: SIŪLOMI VAIZDO ĮRAŠAI IR KITI ŠALTINIAI

Vaizdo įrašai ir vaizdo įrašų pamokos

1. Tikroji turizmo kaina (*angl. The True Cost of Tourism*)
2. Tvarios kelionės: pasaulinis judėjimas (*angl. Sustainable Travel: A Global Movement*)
3. Vaizdo įrašai apie žiedinės ekonomikos koncepcijas arba tvarią praktiką turizmo sektoriuje (pvz., TED pokalbiai apie kelionių tvarumą).
4. YouTube vaizdo įrašas: [Inspiration towards sustainable water management](#)
5. Septyni milijardai svajonių. Viena planeta. Vartokite atsargiai:
<https://www.youtube.com/watch?v=JyL58vIbvgw>
6. Kaip galime #įveikti plastiko taršą?: <https://www.youtube.com/watch?v=kET-l4DbohQ>
7. Kas iš tikrųjų nutinka plastikui, kurį išmetate – Emma Bryce (Ted-Ed):
https://www.youtube.com/watch?v=_6xINyWPpB8
8. Kaip mikroplastikas veikia jūsų sveikatą: https://www.youtube.com/watch?v=aiEBEGKQp_I
9. YouTube vaizdo įrašas: [Communicating sustainability visually & effectively \(webinar Recording\)](#)
10. YouTube vaizdo įrašas: [Celebrate Environment Day: Promote sustainability and Inspire Environmental Impact](#)

Geroji praktika

1. Sėkmingų iniciatyvų/žaliųjų projektų, kurie suteikė kitiems galią būti tvaresniems, pavyzdžiai, pvz., <https://exploreit.in/youth-empowerment-through-environmental-initiatives/>
2. Atliekų mažinimo ir išteklių efektyvumo svetingumo pramonėje atvejų analizė iš žurnalų, tokių kaip *Sustainability* arba *Journal of Sustainable Tourism*.

Kita mokymo medžiaga

Mokymo medžiaga, tokia kaip teikiami ištekliai: [Sustainable Education Hub](#)

Naudingų įrankių šaltiniai

1. Pėdsakų skaičiuoklės, tokios kaip: <https://www.footprintcalculator.org/> arba <https://lifestylecalculator.com/unfccc>
2. Jungtinių Tautų programa (*angl. United Nations' App*) – Aworld
3. Internetinės gairės, tokios kaip WWF's [Measure your impact](#) arba UN's [Actions for healthy planet](#)

2 PRIEDAS: SIŪLOMI SKAITINIAI

1. Knyga: "Darnus turizmas: teorija ir praktika", David Weaver
2. Knyga: "Žaliasis turizmo vadovas", Peter Jordan
3. Knyga: "Turizmo sistema": Pagrindinis tekstas apie turizmo sistemas ir tai, kaip tvarumas dera su turizmo plėtra, Robert W. McIntosh ir Charles R. Goeldner.
4. Knyga: "Darnus turizmas: teorija ir praktika": Išsamus tvaraus turizmo praktikos tyrimas, įskaitant etišką tiekimą ir aplinkos išsaugojimą, David A. Fennell.
5. Knyga: "Darnaus turizmo verslas": Tvarios praktikos integravimo į turizmo įmones vadovas su konkrečiais pavyzdžiais ir atvejų analizėmis, Sarah J. P. B. Watkiss.
6. Knyga: "Biologinės įvairovės išsaugojimas ir darnus vystymasis": Išsamus skaitinys apie biologinės įvairovės svarbą darniam vystymuisi, daugiausia dėmesio skiriant turizmo vaidmeniui, W. D. S. L. Lüttge.
7. Knyga: "Nulio atliekų namai" – vadovas, kaip sumažinti atliekų kiekį kasdieniame gyvenime, Bea Johnson.
8. Knyga: "Atsakingas turistai" – įžvalgos apie etišką ir tvarų kelionių elgesį, Harold Goodwin.
9. Knyga: "Nulis atliekų: gamyba namuose ir tvarumas", Shia Su
10. Knyga: "Nuo lopšio iki lopšio: mūsų būdo pertvarkymas", William McDonough ir Michael Braungart
11. Knyga: "Darnus turizmas: iššūkiai ir sprendimai", David Weaver.
12. Knyga: Kasdienis gyvenimo būdas ir tvarumas: poveikis aplinkai darant tuos pačius dalykus skirtingai
13. Moksliniai darbai ir straipsniai: "Turizmas ir tvaraus vystymosi tikslai: nuo globalaus iki vietinio"
14. Tyrimo straipsnis: Elgesio keitimas: sėkmingos aplinkosaugos programos darbo vietoje
15. Ataskaita: JT Pasaulio turizmo organizacijos (UNWTO) ataskaitos apie tvarų turizmą
16. Ataskaitos: Pasaulio kelionių ir turizmo tarybos (*angl. World Travel & Tourism Council - WTTC*) tvarių kelionių ataskaitos
17. Ataskaita: UNWTO tvaraus turizmo ataskaita: pasaulinė tvaraus turizmo praktikos perspektyva ir gairės, kurių turi laikytis verslas.
18. Ataskaita: "Turizmas vystymuisi: 1 tomas. Pagrindinės sąvokos ir problemos" (UNWTO ataskaita): išsamiai JT PPO ataskaita, apimanti pagrindinius tvaraus turizmo aspektus ir jo vaidmenį ekonominiame, aplinkosaugos ir socialiniame vystyme.
19. Ataskaita: "Turizmas ir biologinė įvairovė", Tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga (*angl. International Union for Conservation of Nature - IUCN*): ataskaita, kurioje išsamiai aprašomi turizmo sektoriaus biologinės įvairovės apsaugos iššūkiai ir galimybės
20. Darnaus vystymosi komisijos pranešimas „Aš padarysiu, jei tu padarysi: link darnaus vystymosi“

21. Straipsniai apie vartotojų elgesį ir poveikį aplinkai („*National Geographic*“ arba „*The Guardian*“).
22. Politikos ir strategijos dokumentai: Europos Sąjungos „Žalioji turizmo darbotvarkė“.
23. Politikos ir strategijos dokumentai: "JT tvaraus vystymosi tikslai ir turizmas: tvaraus turizmo sistema"
24. Pasaulio ekonomikos forumas: 7 būdai, kaip sėkmingai pranešti apie tvarumą
25. Svetainės ir tinklaraščiai: Pasaulinė tvaraus turizmo taryba (*angl. Global Sustainable Tourism Council - GSTC*) (<https://www.gstcouncil.org/>), skirta tvaraus turizmo ištekliams ir geriausiai praktikai
26. Svetainės ir tinklaraščiai: Tvarios tarptautinės kelionės (www.sustainabletravel.org)
27. Svetainė: UNWTO Darnus turizmas (<https://www.unwto.org/sustainable-development>)
28. Svetainė: Green Key Global (<https://www.greenkey.global>)
29. Svetainė: Biologinė įvairovė ir turizmas: tvarios praktikos vadovas (IUCN) (<https://www.iucn.org>)
30. Svetainė: Darnaus vystymosi tikslų (SDG) svetainė, kurioje pateikiama informacija apie 12 tikslų: atsakingas vartojimas ir gamyba (<https://sdgs.un.org/>)
31. Svetainė: Tarptautinis „Zero Waste“ aljansas, skirtas įrankių ir strategijų, kaip pasiekti „nulį atliekų“, kūrimui. (<http://zwia.org/>)
32. Svetainė: Nulio atliekų namai (*angl. Zero Waste Home*) - <https://www.zerowastehome.com/>
33. Svetainė: Tvarus transportas - <https://www.sustrans.org.uk/>
34. Svetainė: Žaliasis viešbučių savininkas (*angl. Green Hotelier*) - <https://www.greenhotelier.org/>
35. Svetainė: Sustainable lifestyles
36. Svetainė: 12 ways to live more sustainably
37. Svetainė: Consumption and sustainable life-styles
38. LinkedIn: The Role of Communication in Fostering a Sustainable Business Culture
39. LinkedIn: What are some effective ways to encourage sustainable practices in others?
40. LinkedIn: Green leadership: driving sustainable change and employee engagement
41. LinkedIn: From Talk to Action: Best Practices for Effective Communication on Sustainability
42. LinkedIn: Communicating for Sustainability: A personal journey

OECD. (2022). *Skills Summit 2022: Įgūdžių stiprinimas siekiant lygybės ir tvarumo – veiksmingų kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo galimybių visiems suteikimas*.

OECD. (atnaujinta 2024). Profesinis švietimas ir mokymas (VET) ir suaugusiųjų mokymas: <https://web-archive.oecd.org/fr/temp/2024-02-19/61526-vet.htm>

Cedefop (*angl. European Centre for the Development of Vocational Training*) (2005). Panorama: Turizmo tendencijos ir įgūdžių poreikiai: https://www.cedefop.europa.eu/files/5161_en.pdf

UNESCO. (2024). Žalieji ir skaitmeniniai įgūdžiai svetingumo ir turizmo sektoriuje: nuo pramonės tendencijų iki kompetencijų techninio ir profesinio mokymo (TVET) srityje: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391115/PDF/391115eng.pdf.multi>

Vaugeois, N. (2009). „Pagaminta Britų Kolumbijoje“ – tvaraus turizmo inovacija: doi:10.13140/RG.2.2.34237.36323

WTTC. (2024). Nulinio grynojo pelno kelionių ir turizmo planas. (*angl. World Travel and Tourism Council, WTTC*).

Deklaracija dėl autorių teisių:



Šis darbas yra licencijuotas pagal “Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0” tarptautinę licenciją. Jūs galite laisvai:

š dalintis — kopijuoti ir platinti medžiagą bet kokia laikmena ar formatu

š pritaikyti — perdaryti, transformuoti ir remtis medžiaga

toliau nurodytomis sąlygomis:

- Priskyrimo – turite nurodyti atitinkamą šaltinį, pateikti nuorodą į licenciją ir nurodyti, ar buvo atlikti pakeitimai. Galite tai padaryti bet koku pagrįstu būdu, bet ne tokiu, kuris leistų manyti, kad licencijos suteikėjas pritaria jums arba jūsų naudojimui.
- Nekomercinė – negalite naudoti medžiagos komerciniais tikslais.
- Bendrinimo — jei perdarote, transformuojate ar papildote medžiagą, turite nurodyti savo indėlį pagal tą pačią licenciją kaip ir originalas.

Ivaizdo ištekliai: Canva.com

Projektas finansuojamas Europos Sąjungos lėšomis.

Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Nacionalinės agentūros (Žmogiškųjų išteklių plėtros centro) požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei ŽIPC negali būti laikomi už juos atsakingais.